162. Lauantaina 4 päivänä joulukuuta 1993

kello 10

Päiväjärjestys

Ilmoituksia S.

Ensimmäinen käsittely:

1) Ehdotus laiksi eräistä poikkeuksista kuntien valtionosuuslain 8 §:n säännöksiin vuonna 1994 4876

Hallituksen esitys n:o 158
Hallintovaliokunnan mietintö n:o 24

2) Ehdotus laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta 4900

Hallituksen esitys n:o 168
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 50

3) Ehdotukset laeiksi opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain sekä eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta ..... „

Hallituksen esitys n:o 224
Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 26

4) Ehdotus laiksi eräistä opetus- ja kulttuuritoimen vuoden 1994 rahoitusta koskevista järjestelyistä 4901

Hallituksen esitys n:o 151
Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 27

5) Ehdotus laiksi maataloustuotteiden markkinajärjestelmästä ..... „

Hallituksen esitys n:o 272
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 28

S.

Pöydällepanoa varten esitellään:

6) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 68 hallituksen esityksen johdosta laiksi peltoalan perusteella suoritettavasta vientikustannusmaksusta annetun lain muuttamisesta (HE 178) 4903

Puhetta johtaa puhemies Suominen.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi ensimmäinen varapuhemies Paakkinen sekä edustajat Aho E., Alaranta, Alho, Andersson, Biaudet, Donner, Hacklin, Hautala, Jaakonsaari, Jurva, Järvilahti, Jääskeläinen, Kaarilahti, Kankaanniemi, Karhunen, Kauppinen, Kemppainen, Komi, Korva, Kääriäinen, Laitinen, Laurila, Lehtosaari, Lipponen, Luhtanen, Markkula, Morri, Mäkelä, Mäki-Hakola, Mäkipää, Mölsä, Niinistö, Nordman, Näsi, Paloheimo, Perho-Santala, Polvi, Puhakka, Ranta, Rask, Rehn E., Riihijärvi, Roos J., Suhonen, Toivonen, Ukkola, Urpilainen, Varpasuo, Viljamaa, Vuorensola, Vuoristo, Väyrynen ja Zyskowicz.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat edustajat Nordman, Luhtanen, Varpasuo, Komi, Zyskowicz, Paloheimo, Jaakonsaari, Vuorensola, Mölsä, Lehtosaari, Kaarilahti, Urpilainen, Järvilahti, Niinistö, Alho, Karhunen, Ukkola ja Suhonen.

Ilmoitusasia:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä sairauden takia ed. Näsi sekä yksityisasioiden takia edustajat E. Aho, Hacklin, Jääskeläinen, Korva, Laitinen, Markkula, Paakkinen,

Perho-Santala ja Viljamaa sekä tästä ja huomisesta päivästä yksityisasioiden takia ed. Hautala.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Ehdotus laiksi eräistä poikkeuksista kuntien valtionosuuslain 8 §:n säännöksiin vuonna 1994

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 158
Hallintovaliokunnan mietintö n:o 24

Puhemies: Käsittelyn pohjana on hallintovaliokunnan mietintö n:o 24.

Tämän asian yhteydessä sallitaan keskustelu myös päiväjärjestyksen 2)—4) asiasta.

Keskustelu:

Ed. Vehkaoja: Arvoisa puhemies! Me käsittelemme nyt budjetin merkitykseltään kenties suurinta asiaa, yleisen valtionosuuden sosiaali- ja terveydenhuollon sekä opetuksen leikkauslakeja, joilla kunnista imuroidaan 4 miljardia markkaa näin lisäten kunta-alan työttömyyttä ja vaarantaen kansalaisten tarvitsemien palvelujen toteuttamisen ja perusturvallisuuden.

Hallitus on edennyt Thatcherin käsikirjoituksen mukaan, mikä on merkinnyt kärjistyviä sosiaalisia ja yhteiskunnallisia ristiriitoja, ongelmallisia yrityksiä johtaa ja arvioida palvelutuotantoa liikeyritysten toimintaperiaatteiden mukaan, hallinnon uudistuksia toisensa perään ja turhautumista. Kansalaiset tarvitsisivat kipeästi kestävän kehityksen sosiaalipolitiikkaa eli vähemmän haavoittuvaa yhteiskuntaa. Kansalaisia tulisi edes suojata poliittisen tahdon heilahteluilta. Missään näistä kysymyksistä hallitus ei ole onnistunut, vaan hallitusohjelma on ollut jo pitkään roskakorissa. Ehkä jokin arkistokappale vielä löytyy.

Näyttää siltä, että suomalaiset tekevät kaiken, mihin ryhtyvät, perinpohjaisesti. Kun pitää säästää, olemme valmiit säästämään itsemme hengiltä. Tämä pätee niin valtion, kunnan kuin kotitaloudenkin tasolla. Olemme saaneet nähdä lukuisia kertoja, että hallituksen politiikka, jolla se leikkaa julkisia menoja, on vain aiheuttanut uutta leikkaamisen tarvetta. Olemme leikkauskierteessä, jossa työttömyys edelleen kasvaa ja ostovoima vähenee. Talous ei ole lähtenyt eikä lähde näiden esteiden vuoksi nousuun.

Arvoisa puhemies! Nämä valtionosuusleikkaukset rikkovat vastikään hyväksytyn periaatteen, jonka mukaan valtion ja kuntien välinen kustannusten jako pysyy muuttumattomana. Toivon, että valtionosuusleikkauksia koskeva asia saa tänään tässä salissa ansaitsemansa huomion. Monesta taloudelliselta vaikutukseltaan vähäisemmästä asiasta olemme kyllä jaksaneet täällä toimittaa.

Mielenkiintoiseksi käsittelyn tekee se, että ne asiakirjat, joihin eduskunnan on ollut perustettava näkemyksensä, eivät ole juuri mistään kotoisin. Asiaa on lähestytty ikään kuin teknisenä juttuna. Leikkausten toiminnallisia vaikutuksia ei ole arvioitu tai analysoitu laisinkaan hallituksen esitysten 158 ja 168 osalta. Opetustoimen leikkauslakia koskevassa hallituksen esityksessä on edes yritetty arvioida leikkausten toiminnallisia vaikutuksia.

Asiaan saatiin sosiaali- ja terveysluokan pääluokan osalta korjaus valiokuntakäsittelyn aikana, kun sitä pyydettiin. Suhtautuminen leikkauksiin teknisenä juttuna näkyy myös valiokuntien mietinnöissä. Hyvin hyvin yleiselle tasolle jää leikkausten vaikutusten arviointi sekä mietinnöissä että vastalauseissa. Ed. Varpasuo huomasi saman seikan hallintovaliokunnan käsittelyn jälkeen. Asia asettuu omalaatuiseen valoon nimenomaan sen vuoksi, että pienemmissä asioissa seurauksia jaksetaan joskus pohtia hyvinkin perinpohjaisesti. Minun on helppo ymmärtää tekstien tekninen luonne kiireen vuoksi, mutta ymmärtävätkö ne, joita asia eniten koskee? Onko asia ymmärrettävä niin, että viis leikkausten vaikutuksista? Ne tehdään.

Leikkaukset ovat toteutusehdotuksen osalta epäoikeudenmukaisia. Prosenttinen leikkaus vaihtelee hallituksen alkuperäisen esityksen mukaan kuntien välillä 7 ja 30 prosentin välillä. Kunta-alan sopimuksen vaikutukset vähentävät leikkauksia tasaisesti kussakin kantokykyluokassa.

Vuonna 92 oltiin ensimmäistä kertaa tilanteessa, jossa ensimmäisen kantokykyluokan kuntien yhteenlasketut verotulot ja valtionavut asukasta kohti ylittivät kymmenennen kantokykyluokan kuntien vastaavat luvut keskimäärin. Tätä taustaa ajatellen olisi ollut perusteltua esittää leikkaustekniikaksi suoraan prosenttista vähennystä maksetusta valtionosuudesta. Nyt hallitus loi leikkaustekniikan, jolla aikaansaatiin ikään kuin kaksinkertainen kantokykyluokitus, joka suosii niitä, jotka ovat tähänkin saakka saaneet eniten valtionosuutta toimintoihinsa. Tätä en voi hyväksyä.

Leikkausten määrä keskimäärin tähän vuoteen verrattuna oli alun pitäen yhteensä yli 1 000 markkaa asukasta kohti, 1,8 penniä äyriä kohti ja kaikkiaan siis 5,3 miljardia. Kunta-alan sopimus vähensi leikkauksen määrää noin 25 prosentilla.

Kunta-alan palkkasopimus tehtiin 25.11., ja sen sisältönä henkilöstömenoissa on nyt säästettävä 2,7 prosenttia paikallisilla eli noin 800 kappaleella sopimuksia ensi ja sitä seuraavana vuonna, mistä tämä 1,3 miljardia markkaa sitten koituu. 800 sopimusta on hirvittävä työmäärä. Haluan siihen kiinnittää näin huomiota. Ellei tämä säästö toteudu paikallisin neuvotteluin, se hoidetaan valtakunnallisella tasolla. On huomattava, ettei luonnollista poistumaa oteta tässä vaatimuksessa lukuun. Lomarahat maksettaisiin 94—95 vasta joulukuussa sen takia, että ennen vuoden loppua tarkastellaan säästöjen toteutumista, ja jos niitä ei ole tullut tarpeeksi, väljyys kuitenkin leikataan lomarahoista.

Leikkausten toiminnallisista vaikutuksista haluaisin sanoa muutaman sanan.

Valiokunnan enemmistön mietinnöissä korostetaan, että kunnat voivat muka ihan itse päättää, mistä leikkaavat, että ei olla sidottuja osoitettuihin valtionosuusleikkauksiin opetuksen, sosiaalialan ja terveyden osalta. Nämä alat vastaavat noin 80 prosentista kunnan kustannuksia. Tiedämme, että juustohöylät on jo käytetty. Jouston varaa ei enää ole. Investointeja ei voida nykyisestä alhaisesta tasosta enää vähentää.

Opetuksen leikkausten aiheuttamat ongelmat ovat tiedossa. Opetusryhmien kokoja joudutaan kasvattamaan. Heikompilahjaisten oppilaiden oppimistulokset huononevat. Valinnaisuus ei toteudu. Oppimisen ulkoiset instrumentit rappeutuvat. Tarpeellinenkin koulun hallinnoiminen vaarantuu. Kokonaisuudessaan oppimistulokset heikkenevät, ja voi sanoa, että opettamis- ja opiskelumoraalikin saattaa huonontua.

Sosiaali- ja terveydenhuollon puolella on yritetty tutkia vaikutuksia ja saatu selvästi esiin se, että eniten on nyt vaarassa päivähoito ja sitten toisena on erikoissairaanhoito ja ylipäätään kuntayhtymissä toteutettu toiminta.

Valtionosuusleikkaukset voivat aiheuttaa kunnissa äyrinhintojen nousua, velkojen lisäystä, taksojen korotuksia, lomautuksia ja vihonviimeisenä irtisanomisia, jos näitä säästöjä ei muutoin pystytä toteuttamaan. (Ed. Laine: Kaikkia näitä aiheutuu!) — Kaikkia näitä aiheutuu, aivan oikein ed. Laine. — Meillä on tällainen nippu säästövaatimuksia, mutta kunnista kuuluu, että samanaikaisesti pitäisi myös velvoitteita muuttaa. Monet kunnat ovatkin vaatineet lakisääteisten velvoitteiden, kuten lasten päivähoidon velvoitteiden, purkamista.

Päivähoidon subjektiivisia oikeuksia siis halutaan joko lakkauttaa tai ei ainakaan laajentaa, vaikka kunnat ovat käsittääkseni hyvin pystyneet suurtyöttömyyden seurauksena tuottamaan nämä palvelut. Tietysti jokin poikkeus on. Henkilöstön pätevyyksiä ja ryhmäkokoja sääntelevät määräyksiä ei haluta vain väljentää vaan jopa kokonaan poistaa. Sitten säästöt voitaisiin hyvällä sydämellä tehdä. Tämä on vaarallinen tie. Voidaan kysyä, mitä sosiaaliturvastamme jää jäljelle, jos tälle tielle mennään. Jo nyt kunnat osaavat käyttää olemassa olevat porsaanreiät, jos haluavat heikentää laatua, ja meillä on seurantaselvityksiä siitä, että näin on todella jo tapahtunut.

Tähänastiset säästötalkoot kunnissa ja palvelujärjestelmien kehittäminen eli heikentäminen ovat osoittaneet, että aloite ei yleensä tule substanssialan asiantuntijoilta, siis opetuksesta, sosiaali- tai terveydenhuollon sisältä, vaan tulevaisuutta määrittävät nyt painokkaasti rahoittajat tai rahoittajien edustajat, kunnanjohtajat sekä talous- ja rahoitusjohtajat. Tulevaisuus näyttäytyy tätä kautta sellaiselta, että siirrymme palvelujen monipuolisuudesta riisuttuihin ja yksipuolisiin palveluihin, joista perimme yhä korkeammat asiakasmaksut. Näin opastamme varakkaat käyttämään yksityisiä palveluja ja vähitellen rappeutamme sen idean, että tarjoaisimme koulu-, sosiaali- tai terveyspalveluja kaikille julkisen järjestelmän kautta.

Viitekehyksenä on tehokas liiketalous ja organisaation sisäinen tehokkuus. Pitemmän aikavälin vaikutuksia tai toiseen pääluokkaan ulottuvia vaikutuksia ei pidetä pöydällä. Tulosvastuu on johtamassa vastuulaatikoiden väliseen tappeluun ja peliin, jossa omat säästöt yritetään aikaansaada siirtämällä ongelmat toiselle, panemalla ongelmat kiertoon. Näin on niin valtion kuin kuntienkin kohdalla. Myös asiakkaan itsemääräämisoikeus on jäänyt tässä vauhdissa taka-alalle. Luettelemistani näkökulmista ei voida valita vain yhtä noudatettavaksi silloin, kun säästöjä on toteutettava. Vastuuntunto on sitä, että yrittää ottaa eri näkökulmat huomioon.

Säästövaatimukset eivät ole realistisia. Vuonna 93 palkkamenot vähenevät kunnissa arviolta 5 prosenttia viime vuoteen verrattuna, mikä tekee 4 miljardia markkaa. Tästä 3:a prosenttiyksikköä vastaava osuus on saavutettu tekemällä 500 paikallista sopimusta kunnissa ja kuntayhtymissä

tekemällä. Muut säästöt ovat syntyneet luonnollisen poistuman, määräaikaisten työsuhteiden, sijaisuuksien, lomautusten ja irtisanomisten kautta. Lisäksi omaisuutta on realisoitu ja investointeja jäädytetty ja vielä on säästetty muissakin käyttömenoissa.

Ei ole mahdollista, että peräkkäisinä vuosina kyettäisiin näin jättiläismäisiin säästöihin, mitä nyt kuitenkin edellytetään. On myös huomattava, että verotulot kunnilla 93 jäävät noin 2 miljardia markkaa vähäisemmiksi kuin ne olivat vuonna 92. Vuodeksi 94 on yli sata kuntaa päättänyt nostaa veroäyrinsä hintaa. Arvonlisäveron nettovaikutukset saattavat yksittäisen kunnan kohdalla myös olla ongelma ja vastata jopa kolmen kantokykyluokan korotusta vuonna 94. Monissa kunnissa ei voida ajatellakaan lainavolyymin lisäyksiä enää.

Alkuperäinen 5,3 miljardin markan säästötavoite olisi merkinnyt 10 prosentin henkilöstömenojen säästöpakkoa ja monissa kunnissa paniikkimaisia irtisanomisia, arviolta yhteensä koko maassa 30 000—40 000 ihmistä. Kunnallistaloutta ei kuitenkaan tasapainoteta hetkessä ja tämä pitäisi muistaa.

Kunta-alan sopimuksella hallituksen valtionosuusleikkauksia aiotaan vähentää 25 prosenttia ensin aiotusta. Tämä ei mielestäni kuitenkaan vielä riitä, sillä kunnat eivät todellakaan pysty sopeutumaan vaadittuihin säästötoimiin vaarantamatta kuntalaisten perusturvaa ja perusoikeuksia. Vuonna 94 kunnissa tulisi saada myös tarpeelliset investoinnit liikkeelle. Etenkin niiden kuntien tulisi nyt kunnostautua, joilla lainataso ei ole vielä korkea ja joilla on perusteltuja investointihankkeita ohjelmissaan. Tämä olisi sopivaa laman torjuntaa. Lainarahaahan on tarjolla kuinka paljon vain. Entisenkin tason säilyttäminen investoinneissa tietysti edellyttää korkeaa nettolainanottoa. 5 miljardista tällöin puhutaan.

Arvoisa puhemies! Hallituksen esityksen 158 osalta sosialidemokraattinen ryhmä on esittänyt hylkyä ja esityksen 168 ja 151 kohdalta sitä, että alun perin aiotut leikkaukset puolitettaisiin, mutta ellei tämä onnistu, niin nämäkin lakiesitykset tulisi hylätä siitä huolimatta, että kunta-alan sopimus on saavutettu tinkimällä hallituksen alkuperäistä valtionosuusleikkauksesta noin 25 prosentilla.

Ed. Nordman merkitään läsnä olevaksi.

Ed. U. Anttila (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Vehkaoja aivan asiallisesti analysoi tilannetta, jossa kunnissa nyt ollaan. Valtionosuuksien leikkaukset, joita tosin on vähennetty, eivät sinänsä johda siihen, että toimintoja rationalisoitaisiin, vaan pikemminkin siihen, että palveluja karsitaan. Kun ajattelee kansalaisten palvelujen tarvetta, joka on kasvanut laman aikana, valtionosuuksien leikkaukset sinänsä johtavat ensisijaisesti siihen, että palvelut vähenevät ja ihmisten eriarvoisuus kasvaa.

Olen ed. Vehkaojan kanssa samaa mieltä, että valtionosuuksien leikkauksista tulisi pitäytyä ainakin niiltä osin, jos on kyse siitä, että kuntien saamia valtionosuuksia tosiasiallisesti leikataan. Sen, että perhetukipaketin tuoma lisä leikataan pois, katson olevan aivan oikeudenmukainen ratkaisu.

Edustajat Luhtanen ja Varpasuo merkitään läsnä oleviksi.

Ed. Liikkanen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minusta taas ed. Vehkaojan kommentit ja lausumat olivat kaikkea muuta kuin asiallisia. Minun käsitykseni mukaan ed. Vehkaoja unohti koko puheessaan sen, missä tilassa maa on. En usko, että maan hallitus ja Ahon hallitus tahallaan alkaa leikata valtionosuuksia, vaan tilanne yksinkertaisesti on se, että meidän tässä maassa on tehtävä myös kunnallishallinnossa ja -taloudessa jotakin.

Kunnat ovat varmasti tehneet paljon, mutta tässä maassa menneinä vuosina oli sellainen menomekanismi, että todella me rakensimme myös kunnissa väärin, liian voimakkaasti ja liian paljon, ja nyt on aika karsia myös siellä. Kuntaorganisaatio on sen verran hidas, että mielestäni tällainen ikään kuin auttaminen on paikallaan. Näin ollen minusta kunnat varmasti selviytyvät myös tästä leikkauksesta.

Vielä kerran totean, että ei tämä meille kenellekään mieluisa tehtävä ole, mutta uskon, että tämä on tarpeellista.

Ed. Komi merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Vehkaoja (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Liikkanen ei kuunnellut huolella, koska en minä ole säästöjä vastaan.

Minä olen kritisoinut puheenvuorossani sitä, että säästöissäkin pitää tuntea vastuunsa eikä voida tehdä säästöjä pelkästään rahan ja talouden näkökulmasta, vaan kokonaisvaikutukset ja pitemmän aikavälin vaikutukset on vastuuntuntoisesti huomioitava.

Ed. Zyskowicz merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Stenius-Kaukonen: Herra puhemies! Postimerkkien keräilijä toteaa tämänpäiväisessä iltapäivälehdessä, että Suomi on yhteiskunta ilman naisia. Tähän johtopäätökseen hän on tullut katselemalla suomalaisia postimerkkejä, mutta me voimme tulla samaan johtopäätökseen katsomalla näitä kaikkia kolmea lakiesitystä, joita me nyt käsittelemme.

Naiset ovat ne, jotka huolehtivat ylläpidosta, huolehtivat lapsista, huolehtivat vanhuksista, huolehtivat myös miehistä ja erityisesti kunnissa sairaaloissa, vanhainkodeissa ja tietysti huolehtivat sitten lapsista päiväkodeissa. Naiset työskentelevät siellä. Kaikella tavalla hoivatyö on naisten työtä ja myös opetustyö, mutta nämä lakiesitykset leikkaavat juuri niitä mahdollisuuksia, joita kunnissa on hoivatyön, ihmisistä huolehtimisen, jatkamiseen.

Ed. Liikkanen sanoi, että kunnat selviävät. Kunnat varmaan selviävät, mutta kuntalaiset eivät selviä, ed. Liikkanen. (Eduskunnasta: Ed. Liikkasen kunta selviää!) — Voi olla, mutta en ole aivan varma siitä, että ed. Liikkasen kunnankaan kaikki asukkaat selviävät.

Meillä eilinen uutinen oli se, että 100 000 ihmistä Suomessa on kärsinyt nälkää. Huomattavalle osalle se on liian tuttu ilmiö. Se ei ole vain joskus tapahtunut. Tuon selvityksen mukaan työttömistä puolet saa alle 2 500 markkaa kuukaudessa. Eikä tarvitse tuota selvitystä tehdä, sen näkee, kun katsoo työttömyystilastoja. Kela ja sosiaali- ja terveysministeriö lähettävät joka kuukausi sosiaali- ja terveysvaliokunnan jäsenille tilastot siitä, kuinka monelle maksetaan minkäkinlaista päivärahaa. Noin 200 000 ihmistä saa peruspäivärahaa, ja heistä kukaan ei saa yli 2 500:aa, paitsi jos lapsikorotukset otetaan mukaan, mutta henkeä kohti. Ansiopäivärahan saajistakin osa liikkuu lähes tällä tasolla.

Mitä 2 500 markan kuukausittaisesta työttömyyspäivärahasta jää käteen? Siitä jää vain 2 000 markkaa käteen. Siitä maksetaan 500 markkaa veroa. Mitä veroa se on? Ei markkaakaan valtionveroa mutta kunnallisveroa, mahdollisesti kirkollisveroa, sairausvakuutusmaksua ja kansaneläkemaksua. Mitä näille on tehty? Näitä veroja on monessa kunnassa korotettu ja muita maksuja eduskunnassa, ja juuri nämä ihmiset eivät selviä. He eivät jaksa enää.

Mutta mitä tekee hallitus elvytyspaketissaan, ministeri Pekkarinen? Elvytyspaketissa keskusta suostui siihen, että veroasteikkoja tarkistetaan. Miksei veronkevennyksiä voitu antaa esimerkiksi niin, että valtionosuuksia ei leikata, jolloin nämä olisivat tulleet kunnallisverossa, tai miksei voitu sairausvakuutusmaksua tai kansaneläkemaksua alentaa, mikä olisi eduskunnassa tehtävä päätös, joka suoraan olisi vaikuttanut jokaiseen 2 500 markkaa kuukaudessa työttömyyspäivärahaa saavaan ja tuonut hänelle helpotuksen? Miksi näin ei tehty, ministeri Pekkarinen? Olisi todella mielenkiintoista kuulla, kun olemme kuulleet ministeri Pekkarisen kauniit puheet siitä, miten keskusta pitää pienituloisten puolta. Ei pidä. Esitykset, joita me nyt juuri käsittelemme, ovat johtaneet siihen, että monissa kunnissa on jouduttu veroäyrin hinnankorotuspäätökset jo tekemään, koska valtionosuudet pienenevät. Niissäkin kunnissa, joissa ei veroäyrin hintaa ole korotettu, on tehty merkittäviä maksujen korotuspäätöksiä. Tämä on keskeisiä lakeja, joilla rasitusta siirretään entistä enemmän pienituloisille, joilla ei enää ole varaa kantaa tätä rasitusta.

Ministeri Pekkarinen tietää nämä asiat varmasti, ja toivon, että hän vastaa, koska puhujalistalla ei ollut yhtään hallituspuolueiden edustajan nimeä. (Vasemmalta: Eivät ne välitä enää!) — Eivät välitä tai eivät kehtaa tulla puhumaan tästä asiasta. — Mutta ministeri Pekkarinen varmasti vastaa. Me tulemme esittämään lakien hylkäämistä ja toisessa käsittelyssä ensin lakien muuttamista.

Edustajat Paloheimo, Jaakonsaari ja Vuorensola merkitään läsnä oleviksi.

Ed. O. Ojala: Arvoisa puhemies! En heti lähtenyt puhujakorokkeelle, kun oletin, että ministeri Pekkarinen olisi suoraan vastannut ed. Stenius-Kaukoselle, mutta ehkä ministeri vastaa myöhemmin, ja jään sitä odottamaan.

Arvoisa puhemies! Me kaikki tiedämme, että kuntien taloudellinen tilanne on vaikeutunut viime vuosina mm. siitä syystä, että verotulot eivät kasva ja kuitenkin samanaikaisesti mm. toimeen-

tuloturvamenot ovat lisääntyneet kunnissa erittäin jyrkästi. Nyt kuntien valtionosuuksiin tehtävät leikkaukset entisestään vaikeuttavat kuntien tilannetta. Saman vaikutuksen tekee myös arvonlisäveron voimaantulo, jota kokoomus on vaatinut toteutettavaksi ensi vuoden kesäkuun alusta. Sekin lisää entisestään painetta veroäyrin hinnan nostoon, aivan kuten valtionosuuksien leikkauksetkin.

Meillä on se vaara, että kuntien käyttötalouden ylijäämä muodostuu ensi vuonna negatiiviseksi, koska joudutaan lainojen lyhennykset rahoittamaan. On todettava, että todella investoinnit ovat jo niin vähäisiä, että niistä ei enää ole juuri varaa supistaa. Nyt nämä leikkaukset tulevat merkitsemään sitä, että joudutaan todella tekemään rajuja supistuksia palvelutasoon.

Ed. Liikkaselle ja muille, jotka äsken ed. Vehkaojan puheenvuoron osalta olivat kriittisiä: Nämä eivät ole ainoastaan opposition näkemyksiä. Viittaan vain useihin kirjeisiin, joita olemme saaneet Kuntaliiton edustajilta, liiton jossa istuu eniten keskustapuolueen edustajia, aivan niin. Keskustapuolueen edustajat Kuntaliitossa ovat sitä mieltä, että leikkauksia ei pidä tehdä, mutta maan hallituksessa he niitä toteuttavat.

Nimenomaan nyt on luvattu lisää rahaa kuntien valtionosuuksiin; 5,3 miljardin leikkauksien sijasta hyvitetään 1,3 miljardilla markalla, mutta se ei ole riittävää. Tämän tietävät kaikki. Aivan kuten ed. Vehkaoja totesi, olisi ollut edes jollakin tavalla kohtuullista, voisiko sanoa: häveliästä, se, että hallitus olisi puolittanut leikkaukset, antanut kunnille mahdollisuuden sopeutua tilanteeseen.

Siitä, mitä pitkällä tähtäimellä tehdään, olisi ollut mahdollisuus keskustella, mutta näin raju leikkaus, joka nyt ollaan toteuttamassa, on todella julmaa. Käytin eilenkin eräissä puheenvuoroissa samaa sanontaa enkä voi muuta todeta, kuin että sellaista on tämän hallituksen harjoittama politiikka köyhiä pienituloisia ihmisiä kohtaan ja niitä palveluja kohtaan, jotka ovat juuri merkityksellisiä pienituloisille ihmisille. Nimenomaan, ministeri Pekkarinen, kuntien tarjoamilla palveluilla on erityisen suuri merkitys pienituloisille ihmisille.

Hyvinvointivaltion palvelurakenteellahan on nimenomaan tuloeroja tasoittava vaikutus, ja se on nyt nimenomaan muistettava, että porvarihallituksella on myös ideologiset syynsä leikkauksiin. Ei kyseessä ole yksinomaan lama. Valitettavasti näin on. Te haluatte myös ajaa alas pohjoismaisen hyvinvointivaltion mallin, jossa nimenomaan palvelujärjestelmällä, joka tasaa ihmisten eriarvoisia elämäntilanteita, on erittäin suuri merkitys. Se ollaan nyt romuttamassa, ja siinä on ideologinen lähtökohta, ei taloudellinen. Näin on sanottava. Millään muulla tätä ei voida selittää, että todella ensi vuonna näin rajut leikkaukset tehdään.

Kuntaliitto toteaa, että sosiaali- ja terveydenhuoltoon tulevien voimavarojen jyrkkä supistaminen uhkaa johtaa hallitsemattomaan palvelujen karsimiseen, mikä murentaa kansalaisten perusturvaa. Me tiedämme, että kunnissa tehdyt säästöpäätökset, jotka kunnat ovat valtion ja hallituksen toimesta joutuneet tekemään, ovat kohdistuneet usein ja useimmiten juuri niihin ryhmiin, joilla muutenkin menee heikosti, niihin puolustuskyvyttömimpiin, joille ei ole edunajajia. Ei riitä hallituspuolueista edunajajia niille, jotka ovat useasti vaarassa syrjäytyä, eli vammaiset, alkoholistit, mielenterveyspotilaat ja vastaavat. Nämähän ne ovat päähän potkituiksi nyt joutuneet juuri kuntien säästötoimenpiteiden johdosta. Tästä löytyy roppakaupalla kirjallisuutta, tutkimusta, selvityksiä. Nämä eivät ole opposition väitteitä, vaan nämä asiat voi jokainen, joka viitsii ja vaivautuu asiaan paneutua, monista tutkimuksista ja selvityksistä lukea.

Jokainen me myös tiedämme, mitä säästöt vaikuttavat kuntatasolla henkilöstötilanteeseen. Kuntien menoistahan ja erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon käyttötalousmenoista yli 60 prosenttia on palkkausmenoja ja lähes 11 prosenttia on avustuksia eli lähinnä toimeentuloturvan menoja. Kun me tiedämme, että nyt pakotetaan tekemään rajut säästöt, se merkitsee todella sitä, että siellä paitsi että leikataan palkkoja, mihin hallitus on myös pakottanut tällä tavoin kunnat, joudutaan myös väistämättä irtisanomisiin ja jatketaan sitä linjaa, jota on tehty jo tänä ja viime vuonna. Auki olevia virkoja ei laiteta enää hakuun, sijaisia ei palkata. Kun määräaikaisten työntekijöiden kausi päättyy, tilalle ei palkata uusia. Kymmeniätuhansia työvuosia on jäänyt kuntasektorilla tekemättä juuri näistä syistä, vaikkei irtisanomisiin ole laajasti vielä menty. Jokainen meistä tietää sen, ja selvitykset osoittavat, että muistaakseni lähes 100 000 mies- tai naistyövuotta, miten halutaan laskea, on jäänyt parin viime vuoden aikana tekemättä siellä.

Mielestäni tässä on kyse, kuten ed. Stenius-Kaukonen sanoi, myös naisten työn kiristämisestä. Tämä on myös petos naisia kohtaan kunnallisissa ammateissa. Jokainen, joka on tutustunut kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon työtilanteeseen, tietää, miten valtavan paineen alla tänä

päivänä tehdään työtä sosiaali- ja terveydenhuollossa.

Itse olen yli 20 vuotta tehnyt työtä sairaalassa Helsingissä ja pidän jatkuvasti yhteyttä työpaikkaani. On kohtuutonta, että henkilökunta ensin vuodet 1988—1990 joutui venymään, joutui kantamaan vastuuta, kun ei ollut riittävästi henkilökuntaa, teki valtavan ylipaineen alla työtä, jousti yhteisen hyvän, kansalaisten perusturvan ja palvelujen, hyväksi vuosikausia. Olisi odottanut, että kun nyt ei enää olekaan työvoimapula, niin jollakin tavalla tämä yhteiskunta olisi heitä palkinnut siitä, että he olisivat saaneet tehdä hieman pienemmän paineen alla töitä nyt, kun on työvoimaa tarjolla.

Mutta eihän näin käynytkään. Päinvastoin, nyt on vähennetty niin rajusti henkilökuntaa, että se sama joukko joutuu jälleen kerran venymään, nyt siitä syystä, ettei anneta palkata lisää henkilökuntaa. Kuinka te kuvittelette, että nämä ihmiset jaksavat? Burnoutista oli muodikasta puhua 80-luvun loppupuolella. Kyllä siitä puhuttiin paljon, mutta menkääpä tutustumaan tällä hetkellä kuntien työpaikoille. Siellä on burnoutia, mutta ihmiset eivät uskalla sanoa mitään, kun kaikki pelkäävät työpaikkojensa puolesta. Ihmiset eivät uskalla enää sairastaa, koska he pelkäävät työpaikkojensa puolesta. Tuntuu käsittämättömältä, että raastetaan työpanosta lisää ja lisää niiltä ihmisiltä, jotka jo muutoinkin ovat venyneet ja joustaneet. Heidät aiotaan läkähdyttää työllä. Voi vain arvella, minkälaiset kustannukset yhteiskunnalle tulee heidän ennenaikaisista sairastumisistaan lähivuosina, kun tämä meno ja peli jatkuu tässä maassa.

Minä sanon, että kysymys on petoksesta naisia kohtaan. Naiset ovat aina hoito- ja hoiva-aloilla sekä opetustoimessa tottuneet joustamaan. Kun täällä puhutaan työmarkkinoiden joustosta, olisi hyvä tietää, miten on joustettu ja joustetaan vuosikausia, kun tunnetaan vastuu palveluista ja tunnetaan vastuu ihmisistä. Näiltä ihmisiltä odotetaan, että he aina vain venyvät ja venyvät. Kyllä he venyvät, kunnes he lopulta paukahtavat ja katkeavat kuin kuminauha.

Ilmeisesti samanlainen tilanne on myös meneillään valtionhallinnossa ja ministeriöissä tällä hetkellä. En tiedä, kuinka hyvin ministeriöt tuntevat oman henkilökuntansa työpaineet. Kuinka kauan siellä jaksetaan, kun siellä myös vähennetään?

Kuntaliiton selvityksien mukaan esimerkiksi kunnista lomauttaminen ja irtisanominen ei säästä yhteiskunnalle juuri mitään. Työpanos jää saamatta. Kun lasketaan parin vuoden ajalta yhteen työttömyyskorvaukset ja vastaavasti se, miten verotulot niin valtiolla kuin kunnillakin supistuvat, todellinen lopputulos on lähes plus miinus nolla. Mutta ihmisen työpanos jää saamatta. Siis parin vuoden kuluessa niin kauan, kuin saa ansiosidonnaista päivärahaa, tilanne on tämä.

Jos nyt halutaan tässä maassa ideologisesti ajaa julkiset palvelut alas ja yksityistää, se pitäisi tehdä jossakin toisessa vaiheessa kuin laman kourissa, koska kansantaloudellisesti ei ole mitään järkeä tehdä sitä nyt. Se pitäisi tehdä toiseen aikaan, jos halutaan. Se ei ole kyllä mielestäni järkevää eikä perusteltua, koska meillä on hyvin toimivat julkiset palvelut. Mutta ideologisista syistä tässä vaiheessa se on väärin tehdä, koska siitä ei todellakaan synny säästöjä. Se on tyhmää säästämistä, kun se ei ole säästämistä. Se pitäisi tehdä siinä vaiheessa, jolloin tilanne on taloudellisesti parempi, löytyisi korvaavia työpaikkoja, löytyisi yksityisiä työpaikkoja. Mutta nythän ei löydy mitään tilalle, ei synny uusia työpaikkoja.

Arvoisa puhemies! Täytyy sanoa, että ei voi muuta toivoa, kuin että jokin valon kirkkaus löytyisi vielä tästä salista, ennen kuin tämä asia lyödään sisällöltään lukkoon toisen käsittelyn yhteydessä. Täällä on nähty viime päivinä, että asioita voidaan muuttaa, jos halutaan. Tältäkin osin vetoan vielä hallituspuolueisiin, että edes puolitettaisiin nämä säästöt eikä niin kuin nyt tehdään, että 4 miljardia markkaa viedään. Se on kohtuuton rasitus.

Arvoisa puhemies! Aikoinaan lähetekeskustelun yhteydessä, kun nämä lakiesitykset eduskuntaan tulivat, käytiin pitkä ja kiivas keskustelu leikkaustavasta. En aloita sitä keskustelua enää uudelleen muilta osin kuin toteamalla vain, että mielestäni on huono ratkaisu, että säästöjen yhteydessä leikkaukset tehdään eri tavalla, eri perustein kuin tähän asti valtionosuudet on maksettu. Esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon osalta oikea tapa leikkausten suorittamiseen olisi ollut niidenkin tekeminen yksikköhintoihin, kuten opetustoimen osalta on tehty. Vaikka nämä varat eivät olekaan enää samalla tavalla korvamerkittyä rahaa kuin olivat aikaisemmin, siitä huolimatta leikkaus olisi tullut tehdä toisella tavalla kuin nyt tässä esitetään.

Arvoisa puhemies! Kaiken kaikkiaan tärkein asia on, että tällaisia rajuja leikkauksia kuntatalous ei kestä. Vaikka ed. Liikkanen sanoi, että oppositio ei kanna vastuuta maan kokonaistaloudellisesta tilanteesta, niin kyllähän me kannamme. Jokainen meistä tietää sen, että jos kun-

tiin ei näitä rajuja leikkauksia nyt jouduttaisi tekemään, kunnat voisivat myös osaltaan investoida, mikä osaltaan parantaisi työllisyyttä, mikä osaltaan toisi lisää verotuloja niin kuntien kuin valtionkin kassaan. Sehän on tämä pointti, että säästämällä me säästämme itsemme kuoliaaksi. Nyt pitäisi elvyttää ja valtio voisi edesauttaa kuntien elvytystä sillä, että se supistaisi valtionosuusleikkauksia.

Ed. T i u r i (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Minua hämmästyttävät jatkuvasti opposition esitykset täällä, kun ne kaikki tehdään ikään kuin valtiolla ei olisi mitään vaikeuksia selvitä menoistaan. Eihän näitä leikkauksia tarvita, jos valtiolla olisi rahaa. Mutta kun yli 70 miljardia tänä vuonna lainataan ja ensi vuonna ilmeisesti saman verran, ei ole mitään järkeä, että yritetään jatkuvasti vain esimerkiksi kuvitella, että palkkatasoa voidaan pitää entisellään tai sitä vielä nostaa julkisissa tehtävissä, kun kerta kaikkiaan työnantajalla ei ole rahaa. Jos edes vähän haluttaisiin joustaa palkoissa ja työajoissa ja työnteossa, niin työ voitaisiin paljon paremmin jakaa, niin ettei se tulisi vain niille, jotka haluavat entisen palkan, ja toiset eivät saa mitään, jäävät kokonaan työttömyysturvan varaan. Ei tässä touhussa ole mitään järkeä. Pitäisi vähitellen ottaa lusikka kauniiseen käteen.

Ed. K a l l i s (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Onneksi meillä on kuntien itsehallinto ja kunnat voivat päättää, miten ne nämä markat käyttävät. Minä en ainakaan tuntenut sellaista kuntaa, josta ed. O. Ojala puhui. Varmasti on sellaisia kuntia, missä henkilökunta on varsin tiukalla, sitä en epäile, mutta ei kuitenkaan noin kurjaa, mitä hän meille maalasi.

On myös muistettava, että nyt kunnilta leikataan noin 750 markkaa asukasta kohti. Ensin oli 1 000 markkaa, mutta sopimuksen jälkeen pudotettiin se 4 miljardiin eli noin 750 markkaan asukasta kohtia. Kuntien budjeteista lisälainan ottaminen muodostaa 5—10 prosenttia. Esimerkiksi omassa kaupungissani se jää alle 5 prosentin. Valtion menot taas katetaan 50-prosenttisesti lainarahoilla, eli kyllä valtiontalous on melkein kymmenen kertaa huonommassa kunnossa kuin kuntien talous. Jos valtiontalous on hyvä, silloin kunnatkin voivat hyvin ja päinvastoin. Kyllä meidän ensisijainen tehtävämme on tänä päivänä saattaa valtiontalous kuntoon, niin ettei tällaisia ikäviä päätöksiä tarvitsisi jatkossa tehdä. Kyllä kunnan ongelmat ovat pienet valtion ongelmiin nähden.

Ed. V e h k a o j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kyllä ed. Tiurilla on nyt omalaatuinen käsitys menneistä vuosista, kun hän esitti ikään kuin vain tulevaisuutta ajatellen sellaisen toivomuksen, että palkoissa pitäisi joustaa. Kyllä hän on unohtanut, että niissä on jo joustettu. Samoin hän on unohtanut sen, että kunnissa käytännössä on kaikki sijaisuudet jo lopetettu. Tämä asiahan liittyy työtahdin kiristymiseen, mistä ed. O. Ojala puhui.

Ed. Tiuri unohti myös, että säästöt toteutetaan nykysysteemissä, kun ollaan tällaisen paniikin alla, sillä tavalla, että tuotetaan vahinkoa jollekin muulle pääluokalle, vyörytetään näitä ongelmia paikasta toiseen. Minä olen hyvin paljon ihmetellyt, miksei valtiovarainministeriöstä eikä myöskään kuntien puolelta kuulu sellaisia laskelmia, joissa tällainen laajempi tarkastelukulma olisi osattu ottaa ja arvioida laajemmin sitä kokonaisvaikutusta, mikä säästöillä on.

Ed. Kallikselle sanoisin, että hän otti tärkeän asian huomioon. Minäkin olen sitä mieltä, että niiden kuntien, joissa nyt ei ole velkataakka hirveän suuri — sellaisia muuten on — tulisi ottaa osuutensa tästä elvyttämisestä ja todella lähteä investoimaan. (Ed. Kallis: Se on päättäjien käsissä!) Tällä tavalla saadaan lamaa poistetuksi kuntien päätöksillä.

Sisäasiainministeri P e k k a r i n e n : Arvoisa puhemies! Voi hyvin kernaasti yhtyä niihin arvioihin, joita täällä on esitetty siitä, että kunnat ovat taloutensa hoitamisessa vuonna 1994 ja varmasti vielä monina sen jälkeisinäkin vuosina erittäin tiukilla. Yleinen taloudellinen ankeus ei voi olla näkymättä ja tuntumatta myös kuntakentässä. Edelleen on aivan selvää, että ongelmien tuleminen kuntien talouteen tulee vuoden parin viipeellä siihen nähden, miten talouden veturin kulku etenee. Kun talouden veturi, teollisuus ja vienti, kääntyivät tosiasiassa laskuun jo vuosien 1989—1990 vaihteessa tai viimeistään vuoden 1990 alkupuolella, julkisen talouden menot sekä valtio- että kuntapuolella jatkoivat vielä hurjaa kasvuaan sekä vuoden 1990 että vuoden 1991. Vastaavasti nyt, kun talouden veturi, teollisuustuotanto ja vienti, nehän sitä veturia viime kädessä ovat, vahvistuvat ja voimistuvat hyvää vauhtia, samaan aikaan kuitenkin kuntatalouksissa eletään vielä pohjalla eikä siellä eläminen pääty todella edes ensi vuoteen, vaan vielä vuosi 1995 varmasti ollaan kuntien taloudenhoidossa erittäin vaikeissa tilanteissa.

Jos menneeseen vähän katsoo vielä, voi todeta, että kyllähän siinä niin kävi, että myös Suomen kunnissa ja kuntatalouksien hoitamisessa retkahdettiin siihen samaan, mihin kaikkialla muuallakin meidän taloudessamme 1980-luvulla retkahdimme. Selvitysmies Timo Relanderin selvityksen mukaan läpi 1980-luvun keskimääräinen kuntien menojen vuosikasvu oli 12,6 prosenttia ja vuosikymmenen vaihteessa — vuosina 1989, 1990, 1991 — menojen kasvu oli jopa noin 20 prosenttia. Jokainen tajuaa, että tällaiseen kuntien menotalouden kasvuun ei ollut tuolloin minkäänlaisia edellytyksiä eikä tule olemaan myöskään tulevaisuudessa. Tuollainen menojen kasvu on täysin mahdoton siihen nähden, että kansantalous kuitenkin parhaimmillaan voi läntisessä maailmassa kasvaa vuodessa noin 5 prosenttia ja normaalioloissa vain muutaman hassun prosentin verran silloinkin, kun hyvin menee. Kasinotalouden elämänmeno ylti omalla tavallaan myös kunnallistalouksiin, ja sitä kallista hintaa ja laskua me nyt maksamme ja maksamme vielä pitkään.

Kun jarrujen painamisen aika kuntatalouksissa tuli viimeistään 92, kunnissa onnistuttiin ja osattiin mielestäni kiitostakin ansaitsevalla tavalla painaa jarruja. Nyt on tiedossa se, että viime vuosi, 92, merkitsi ensimmäisen kerran sellaista vaihetta ja sellaista vuotta, jolloin kuntien menot aavistuksen verran jo supistuivat edellisen vuoden tasosta. Nyt on näköpiirissä, että tänä vuonna, vuonna 93, supistuminen jatkuu, aika laillakin jatkuu. Toivottavasti ei kuitenkaan liian kovalla vauhdilla supistumiskierrettä mennä. Tämän vuoden osalta kuntien menotalouden supistumista tavallaan vauhditti se seikka, että myös valtionosuuksissa suoritettiin 4 prosentin vähennys tunnetulla tavalla. En siihen enää tässä yhteydessä tarkemmin palaa.

Ensi vuodelle hallitus alkuperäisessä budjettiesityksessään lähti siitä, että valtionosuuksiin suoritetaan ensinnäkin se leikkaus, mikä on suoritettava sillä perusteella, että perhetukipaketti toteutetaan ja uudistetaan. Perhetukipaketin myötä kuntien kunnallisveropohja laajeni hyvin monella miljardilla markalla, ilmeisesti 7,5—8,5 miljardilla markalla. Kuntien verotulot vastaavasti tuon ansiosta lisääntyvät 2,26 miljardia markkaa. Tämä on tarkoitus, tietysti siihen tämä esitys tähtää ja näin tultaneen menettelemään, leikata kunnilta pois. Loppuosa ajatelluista runsaan 5,2 miljardin markan leikkauksista perustui henkilöstömenosäästöihin, lisäsäästöihin, joita oli tarkoitus tehdä, ja eräisiin muihin eriin. En kajoa niihin sen tarkemmin tässä yhteydessä. Silloin, kun näiden lakien lähetekeskustelut olivat, keskusteltiin laajalti siitä, mille perustalle mainitut leikkaukset pohjaavat. Keskusteltiin myös siitä, oliko leikkaustapa oikea. Se oli hallituksen yksimielinen kanta, ja olen, haluan tässä korostaa, entistäkin vakuuttuneempi siitä, että leikkausmalli, mitä toteutetaan, on oikea ja oikeudenmukainen erityyppisiä kuntia ajatellen.

Haluan vielä voimakkaasti korostaa sitä seikkaa, että tähän asti kunnissa tehdyt säästöt, talouden tasapainottaminen, on osattu toimittaa ja tehdä tavalla, jolla on estetty työttömyyden paisuminen kuntakentässä. Selvitysten mukaan vain varsin vähän on ihmisiä irtisanottu kuntien palveluksesta. On aivan totta se, mistä kuin muun muassa ed. O. Ojala puheenvuorossaan sanoi ja ed. Stenius-Kaukonenkin taisi siitä mainita, että kuntien henkilöstömäärä on tuntuvasti supistunut kahden viime vuoden aikana. Supistuminen on tapahtunut lähinnä luonnollisen vaihtuman ja poistuman kautta, ja myös tilapäistä henkilökuntaa, se on totta, on vähennetty. Ja on aivan totta se, että kaiken tämän on täytynyt näkyä ja se on myös näkynyt siinä valmiudessa ja kyvyssä, millä kunnat ovat pystyneet sitä palvelutehtäväänsä hoitamaan, joka niiden hoidettavana ja suoritettavana on. Kun väki on vähentynyt, totta kai kyky, edellytykset ja voimavarat selviytyä kunniallisesti palvelutehtävistä on jossakin määrin heikentyneet, mutta jossakin määrin, ei mainittavasti. Ja vielä kerran: Tämä kaikki on suoritettu tavalla, jossa ei varsinaisiin irtisanomisiin ole juurikaan tarvinnut kuntakentässä mennä. Myös tästä minusta kunnat ansaitsevat kyllä tunnustuksen ja kiitoksen. Työttömyyden suurta yhteiskunnallista ongelmaa eivät mainittavassa määrin kunnat omin irtisanomisin, vielä kolmannen kerran alleviivaten, ole suorittaneet eivätkä tehneet.

Nyt kun näitä lakiesityksiä ollaan tänään ensimmäisessä ja toisessa käsittelyssä eteenpäin viemässä, tiedossa on, että tuloratkaisu myös kuntakentällä on saatu aikaiseksi. Minun on tarpeetonta palata tuloratkaisun sisältöön. Totean tässä yhteydessä vain sen, että nuo ratkaisut kyettiin tekemään tavalla, jossa yhteydessä valtiovallalla oli valmius ja edellytykset tulla vastaan jossakin määrin niissä leikkauksissa, joita valtionosuuksiin oli tehty.

En ollenkaan sano, että 1,3 miljardin markan vastaantulo on niin kovin suurta huomiota ansaitseva, ei varmasti. Mutta kun täällä esimerkiksi ed. O. Ojala vaati puheenvuorossaan, että leikkaukset pitäisi pystyä vähintäänkin puolitta-

maan, niin totean hänelle, että tällä 1,3 miljardin markan vastaantulolla valtio likimain pystyy puolittamaan sen varsinaisen leikkauksen, mikä valtionosuuksiin tehdään, sen leikkauksen, mikä leikkaukseksi jää sen jälkeen, kun perhetukipaketin perusteella tapahtuva leikkaus on otettu päältä pois. Sen leikkauksen, sanoisiko, oikeutuksen me kaikki kuitenkin kutakuinkin, uskon, tunnustamme. Sen jälkeen jäävässä leikkausosassa, noin 4 miljardissa markassa, 1,3 miljardilla markalla valtio tupoon liittyen oli valmis vastaan tulemaan. Olisin toki toivonut, että vastaantulomahdollisuuksia olisi ollut vielä enemmän ja pitemmälle. Noita mahdollisuuksia kuitenkaan eri syistä ei löytynyt.

Muutama sana vielä siitä, miltä kuntatalous näyttää vuonna 94 tuloratkaisun ja valtionosuuslainsäädännön tämän sisältöisenä toteuttamisen jälkeen, mikä sisältö näissä mietinnöissä tällä hetkellä on. Ensinnäkin kannattaa muistaa se seikka, että on aivan totta, että valtionosuuksien määrät tuntuvasti laskevat vuonna 94. Ne laskevat tasolle, joka on pienempi kuin valtionosuuksien määrä vuonna 91, mutta ne laskevat tasolle, joka on selvästi suurempi kuin valtionosuuksien määrä vuonna 90. Samaan aikaan kuntien tulot nousevat vuonna 94 selvästi korkeammalle tasolle kuin ne koskaan historian aikana ovat olleet, noin 50 miljardiin markkaan. Jos taas teemme niin, että laskemme yhteen sekä kuntien verotulot että valtionosuudet ja vertaamme vuoden 94 osalta tätä lukua vuoden 93 ja 92 lukuihin, voimme todeta, että tällä tavalla laskien kuntien taloutensa hoitamiseen käytettävissä olevat tulot niistä lähteistä, joita ovat verotulot ja valtionosuudet, eivät kovin paljon laske. Äskeisissä lukemissa, tulojen merkittävässä nousussa, sanon vielä kertaalleen, on mukana perhetukipaketin aiheuttama tulojen nousu. Vastaavasti valtionosuuksien näennäisesti merkittävässä laskussa on mukana taas se seikka, että perhepakettiin liittyvä verotulojen lisä otetaan juuri valtionosuuksia leikkaamalla pois. Kuntien tehtävästään selviytymisen kannalta on olennaista siis tarkastella molempia yhtä aikaa, verotuloja ja valtionosuuksia.

Verotulojen osaltahan tietysti voidaan sanoa, että totta kai ne ovat kasvaneet, kun verotus kunnissa on kiristynyt. Kyllähän se jonkun verran tuleekin kiristymään, mutta huomattavasti vähemmän sittenkin, ja jälleen siitä tunnustus kunnille, kuin monet meistä pelkäsivät. Nyt tiedossa on, että äyrien hinnan nousu vuonna 94 tulee olemaan painotettuna 0,3 äyripenniä. Sekin on varmasti monien mielestä liikaa, mutta ei se kovin suuri tuo äyrin hinnan nousu ole. Toisaalta on totta myös se, että kiinteistöverouudistuksen seurauksena kiinteistöverolla kunnat nyt saavat jonkun miljardin lisää. Totta kai verotus tätä kautta kuntapuolella kiristyy.

Näiden eri ratkaisujen jälkeen nyt, jos arvioidaan sitä, miten kunnat selviytyvät vuonna 94, minkälaiselta niiden tulevaisuus näyttää vuoden 94 jälkeisenä aikana, ensinnäkin haluan kiinnittää tässä yhteydessä huomiota oikeastaan vain kahteen asiaan, ensinnäkin kuntien velan määrään, velan kasvuun, miten siinä on käymässä.

Kuntien nettolainanotto supistuu vuonna 94. Nettolainanotto supistunee vuonna 94 noin 2 miljardiin markkaan. Se on pienempi kuin 93. Se on pienempi kuin 92 ja 91. (Vasemmalta: Ei ole varaa lainata!) — Aivan niin. Totta on se, että se pitkälti selittyy juuri sillä, että kunnilla ei nyt ole pääomatalouden hoitamiseen rahoja. Ne eivät investoi. Ne eivät tätä kautta ja tästä syystä ota lainaa. Yhtä kaikki on sillä seikalla, miten kunnat velkaantuvat, aika tärkeä merkitys ajatellen todella niiden tulevia selviytymismahdollisuuksia. Mikä on kuntien velan määrä? Kuntien velan määrä nousee ensi vuonna vajaaseen 40 miljardiin markkaan, ehkä 38,5:een tai 39,5:een niiden ennakkotietojen perusteella, mitä sisäasiainministeriön ja Kuntaliiton yhteistoimin on kerätty.

Valtion velan määrä ensi vuoden budjettiesityksen mukaan on ensi vuoden lopussa 316 miljardia markkaa. Ja vielä toistan: Suomen kaikkien kuntien yhteisen velan määrä on hieman vajaa 40 miljardia markkaa. Mielestäni näin pitääkin olla. Jos julkisella sektorilla ylipäänsä velkaa on, kantakoot valtio tuon velan monesta eri syystä mieluummin kuin monesti hyvin voimavaroiltaan erilaiset kunnat, heterogeeninen kuntakenttä. Mutta näin nyt onkin. Valtion velan määrä on lähes kymmenkertainen verrattuna siihen, mikä on kuntien osalta tilanne.

Viimeinen asia, johon haluan kiinnittää tulevaisuutta ajatellen vielä huomiota jo ajatellen vuotta 94, on verotulot. Kuntien verotuloja, joihin äsken kajosin, jossakin määrin nyt vähentää ja pienentää se seikka, että veroratkaisuun, joka täällä sovittiin muutama päivä sitten, liittyen toteutetaan kunnallisverotuksessa ansiotulovähennys, joka merkitsee 400 miljoonan markan pienentymistä taikka lovea kuntien verotulopohjaan. Totta kai valtion veropohjaan nuo vaikutukset, joista päätöksiä tehtiin toissa yönä, ovat paljon suurempia. Mutta kannattaa ihan rehelli-

sesti tunnustaa, että myös kuntien verotuloihin noilla ratkaisuilla on vaikutuksensa.

Hyvin todennäköistä kuitenkin on, siitä varmaa vakuutusta tässä yhteydessä en voi antaa, mutta hyvin todennäköistä kuitenkin on, että hallitus vastaavasti voi vielä ensi viikolla tarkistaa kunnille tulevan yhteisöveropotin määrää. Ensi vuodelle, vuodelle 94, kuntien saatavaksi arvioitu yhteisöverotuotto on ennakkotiedoissa laskettu noin 800 miljoonaksi markaksi. Kunnat ovat omalta osaltaan tuloperusteita arvioidessaan käyttäneet näitä lukuja. Nyt kuitenkin näyttää monista eri syistä siltä, että tuo tulo, yhteisöveropotti, tulee olemaan huomattavasti suurempi. Kuinka monta sataa miljoonaa markkaa, siitä laskelmat ovat valmistumassa paraikaa verohallinnossa. Hallituksen tavoitteena ja toiveena on, että hetimmiten ensi viikon alkupäivinä tämä summa voidaan täsmentää ja täsmennys saattaa myös kuntien tietoon niin, että ne lopullisia arvioita tehdessään samalla, kun ottavat huomioon mainitun 400 miljoonaa markkaa, voivat ottaa huomioon sen tarkistuksen suuruuden, minkä yhteisöverotuoton tarkistus niille antaa.

Ed. Mölsä merkitään läsnä olevaksi.

Ed. P. L e p p ä n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Tiuri aikaisemmin puhui, että me emme ymmärrä talouden resursseja emmekä raameja. Mutta väittäisin kyllä vastaan, että kyllä me ymmärrämme raamit, missä me elämme tänä päivänä. Mutta me painotamme sitä ja olemme vaatineet pitkään, että käytäisiin arvokeskustelua siitä, mistä otetaan pois. Me emme hyväksy juustohöylämallia emmekä telaketjumallia, joka aiheuttaa tulevina vuosina ylimääräisiä kustannuksia yhteiskunnalle, kun väärästä paikasta leikataan. Tämän varmaan tekin siellä oikealla vielä tunnustatte, mutta ette tänä päivänä.

Ed. Kallis sanoi, että kunnat ja kuntayhtymät ymmärtävät, mistä pitää leikata, ja näin varmasti tekevät. Mutta mm. Seinäjoen suunnalta on tullut erittäin huolestuneita tietoja, että siellä jo talouspäälliköt määrittelevät lääkäreiden asioita, ketä hoidetaan ja ketä ei hoideta. Kun nämä ylilääkärit, jotka ovat tätä informaatiota antaneet, ovat nyt jo huolestuneita, että ihmisten perusterveydenhuolto rupeaa kärsimään, niin silloin nähtävästi on jokin asia mennyt pieleen siellä kunnissa ja kuntayhtymissä.

Tämän hallitus nähtävästi tulee hyväksymään, että sairaat ihmiset kärsivät tänä päivänä ja samalla kärsivät myöskin ne työttömät, opiskelijat jne., jotka ovat leipäjonossa Helsingissä. Eihän tämä normaali tilanne voi olla. Sen takia me peräänkuulutamme tätä arvokeskustelua, että otetaan rahaa sieltä, missä sitä on, ja laitetaan sinne, missä on tarve suurin tällä hetkellä. Eihän tämän tyyppinen lamakaan voi ikuisesti jatkua. Mutta te ette halua käydä tätä arvokeskustelua, vaan te leikkaatte ja annatte verotuksen kautta uutta rahaa rikkaille ihmisille.

Edustajat Lehtosaari ja Kaarilahti merkitään läsnä oleviksi.

Ed. L u h t a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Itse asiassa pyysin vastauspuheenvuoron ed. Tiurin puheeseen ja toteaisin vielä hänelle sen, että ed. Tiuri ei todella tiedä ilmeisesti kuntien todellisuutta. Ei siellä enää ole palkkatasosta ja palkoista voitu sillä tavalla pitää kiinni kuin ed. Tiuri luulee. Kyllä lomautukset, sijaisuuksien poisvieminen, väen ulospotkiminen ovat aiheuttaneet sen, että tilanne ei ole ollenkaan sellainen kuin ed. Tiuri sanoi.

Mutta kun kuunteli ministeri Pekkarisen puhetta, ei voi kuin ihmetellä sitä, kuinka kunnat kaiken tämän jälkeen selviävät. Ministerin puheesta kävi selvästi ilmi, että eivät ainoastaan valtionosuuksien leikkaukset vaan myös verotulojen hyvin suuri kaventaminen kunnilta aiheuttavat todella sen, että kuntien tulopohja on radikaalisti pienentynyt. Kun otetaan huomioon se, että kunnat todella joutuvat käytännössä vastaamaan tämän laman ja tämän hallituksen politiikan seurauksista, vastaamaan työttömistä, tarjoamaan peruspalvelut, niin kyllä tässä todella joutuu ihmettelemään, että vielä kilpaillaan siitä, miten kunnat pystyvät eniten säästämään. Tilannehan pitäisi olla päinvastoin. Meidän pitäisi ajatella, kuinka kunnat pystyvät selviytymään tämän hallituspolitiikan ja laman seurauksista ja huolehtimaan kuntalaisista. On selvä, että kuntien menot tässä tilanteessa kasvavat, kun joudumme maksamaan toimeentulokorvaukset, peruspalvelut kuntalaisille tässä hädänalaisessa tilanteessa.

Ed. O. O j a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Pekkarisen puheenvuoron johdosta haluaisin kiinnittää hänen huomiotansa

myös asiaan, joka liittyy myöskin hallituksen esitykseen 168 tai ylipäätänsä valtionosuusleikkauksiin.

Nythän täällä todetaan, että vähennystä laskettaessa käytetään kunnille verotusvuodelta 1992 toimitetussa verotuksessa kertyviksi arvioitujen veroäyrien määrää. On oikeastaan aika mielenkiintoista, miltä pohjalta on päädytty tähän vuoteen. Nimittäin jos tarkastelemme hieman pidemmältä aikaväliltä tai parilta edelliseltä vuodelta kuntien veroäyrien kehitystä, niin voidaan sanoa, että vuodesta 90 vuoteen 92 Helsingissä 11,5 prosenttia tippuivat veroäyrit, kun koko maassa pudotus oli keskimäärin noin 3—4 prosenttia. Espoossa pudotus oli 5 prosenttia.

Kun esimerkiksi Helsingissä on ollut tilanne se, että me olemme ihan vielä muutama viikko sitten saaneet jatkuvasti erilaisia tietoja siitä, mikä tulee olemaan vuoden 92 lopullinen veroäyrikertymä ja verot ylipäätänsäkin vuodelta 92, niin on aika mielenkiintoista, miksi on valittu juuri vuosi 92, koska esimerkiksi Helsingissä veroäyrien romahtaminen johtui nimenomaan siitä, että kunnilta poistui yritysten harkintaverotus ja siitä syystä tuloihin tuli yli miljardin markan vaje. Sitä ei ole koskaan kompensoitu, ja nyt tämä leikkaustapa, niin kuin on todettu, erityisesti rokottaa vielä isoja kuntia. Olisi pitänyt tarkastella ainakin muutaman vuoden perspektiivillä — vuosien 90, 91 ja 92 verotiedot — ja sen perusteella tehdä ratkaisuja tai esityksiä.

Ed. T a k a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. O. Ojalan kanssa olen samaa mieltä siitä, että tämä jakoperuste ei ole oikea. En arvostele sitä, että esitetään menojen vähentämistä, koska se on minusta välttämätöntä, mutta minusta tämä leikkaustapa on epäoikeudenmukainen, väärä ja tuulesta temmattu. Itse asiassa ministeri Pekkarinenkaan ei pysty perustelemaan, mistä tämmöiset prosentit 40/60 on otettu. Valiokuntahan toteaa, että tämä merkitsee muutosta yleisen valtionosuuden jakoperusteisiin. Näin ollen tämä on sen lain vastainen, minkä mukaan vuoden alusta on valtionosuuksia uudelleen jaettu kunnille. Mielestäni tämmöistä ei pitäisi hyväksyä.

Oikeudenmukaisempi on lisäleikkauksessa tasaprosentti kaikille kunnille. Esimerkiksi Tampereen kohdalla, joka on työttömyydestä keskimääräistä enemmän kärsivä teollisuuspaikkakunta työttömyysprosentin ollessa joku 25, se merkitsee kymmenien miljoonien markkojen lisämenetystä verrattuna siihen, että lisäsäästö olisi tasaprosentti kaikille kunnille. Minusta se olisi sitä oikeudenmukaisuutta, mitä hallitukselta edellytetään.

Ed. L a i n e (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Vaikka olen monilta osin eri mieltä ministeri Pekkarisen kanssa, niin haluaisin ensin todeta hänen vastaustyylistään. Ministeri ainakin yritti asiaperustein vastailla, sen sijaan että monet muut ministerit käyttävät ensisijaisesti poliittista ja ideologista naljailua oppositiota kohtaan vastatessaan.

Mutta, ministeri Pekkarinen, te kiinnititte huomiota Relanderin laskelmiin kuntien menokehityksestä 80-luvulla tavalla, jossa ikään kuin kunnat syyllistettiin. En ole kieltämässä sitä, etteivätkö kunnat, kun arvioivat normaalin taloudellisen kehityksen maassa jatkuvan, olisi antaneet ja kehittäneet kuntalaisten vaatimia ja tarvitsemia palveluja. Mutta toinen puoli on se, että valtion omat toimenpiteet — liikevaihtoveron jatkuvat korottamiset, maksujen ja taksojen korottamiset — heijastuivat myös siihen, että kunnat joutuivat maksamaan enemmän, ja esimerkiksi liikevaihtoveron muodossa kunnan menot kasvoivat, samoin inflaatio vaikutti siihen.

Nyt, ministeri Pekkarinen, te olette toteuttamassa arvonlisäveron, joka Arvelan toimikunnan laskelmien mukaan vuositasolla merkitsee kuntien menojen kasvua noin 4 miljardilla markalla. En väitä, että se on lopputulos. Ennen kaikkea, ministeri Pekkarinen, kyllä tämän kehityksen tulos, näiden säästöjen ja leikkausten tulos, on se, että kuntalaiset joutuvat kärsimään, ja se on ongelman ydin. Siksi ymmärrän erittäin hyvin opposition vaatimukset vastustaa näitä leikkauksia.

Ed. H ä m ä l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Pekkarinen torjui väitteet kuntien taloudellisen aseman heikentymisestä viittaamalla veropohjan laajentumiseen. Veropohja ei ole markkoja kassassa. Verotulot saattavat kunnissa päinvastoin olla laskussa työttömyyden ja palkkasumman pienenemisen johdosta. Palkkasummahan pienenee mm. näiden kiitettyjen tuloratkaisujen johdosta.

Lähtökohdatkin ministeri Pekkarisen ja hallituksen laskelmille ovat näin ollen olleet epävarman päällä. Uusi vähennys, joka pari yötä sitten on sovittu, ansiotulovähennys, edelleenkin vähentää kuntien tuloja, ja sen kattamisesta ei ole kunnallisten järjestöjen kanssa käyty minkäänlaista keskustelua. Hallitus viittaa ainoastaan sii-

hen, että yhteisöveron tuoton on arvioitu nousevan. Tässä on vähän sama tapa kuin vanhoina hyvinä aikoina, kun kunnanvaltuustot korottivat menoja ja sopivat sitten, että katetaan ne verotuottoarviota nostamalla. Tämä on samanlainen temppu, hyvin halpa temppu.

Ministeri Pekkarinen oli iloinen siitä, että kuntien taloustilanne ei ole niin huono kuin valtion. Onneksi ei ole! Kunnat eivät hänen mukaansa ole ollenkaan niin paljon velkaantuneet kuin valtio. Mutta osaltaan tähän hyvään tilanteeseen vaikuttaa se, että kunnissa on tällä hetkellä paljon pikkuviinasia, jotka maksavat velkaa pois korottamalla veroäyrin hintaa.

Minusta nyt ei pääkysymys ole se, miten kunnat selviävät, vaan pääkysymys on se, miten kuntalaiset selviävät. Kuntalaisten selviytymismahdollisuudet ovat todella niukentuneet ja veroja korottavat niin ministeri Viinanen kuin kuntien kamreeritkin, samoin kunnat korottavat erilaisia palvelumaksuja. Ne heikentävät palveluja, jotka edelleen tiukentavat vähävaraisten mahdollisuuksia selviytymiseen. Kunnan työntekijöitä lomautetaan ja irtisanotaan ...

P u h e m i e s (koputtaa): Kaksi minuuttia!

Ed. S t e n i u s - K a u k o n e n (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ministeri Pekkarinen ei asiallisessa puheenvuorossaan vastannut asialliseen kysymykseeni. Ministeri Pekkarinen kyllä pyöritti näitä verohelpotuksia, joita hallitus on päättänyt tehdä, mutta hän ei vastannut kysymykseeni, miksi on päädytty näihin verotaulukkojen helpotuksiin, jotka eivät hyödytä alle 40 000 markan vuosituloja saavia. Kun palkansaajille annetaan kunnallisverossa vähennys, se vaikeuttaa kuntien tilannetta, kuten on todettu, mutta sen sijaan sekään ei anna helpotusta työttömille eikä eläkeläisille, jotka maksavat hyvin pienistä tuloista jo kunnallisveroa. Sen vuoksi kysyin, miksei tätä olisi voinut antaa eduskunnan päätettäväksi, tai eihän niistä vielä ole päätettykään, vaan sosiaaliturvamaksulait ovat vielä kesken. Miksei voitu alentaa sairausvakuutus- tai kansaneläkemaksua ja erityisesti eläkeläisiltä, joilta aiotaan periä huomattavasti enemmän? Tämä olisi oikeudenmukaisesti kohdistunut kaikkiin, niin palkansaajiin kuin eläkeläisiin ja työttömiinkin.

Ed. P u l l i a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä ymmärsin ministeri Pekkarisen äskeisen puheenvuoron erään osan sillä tavoin, että hän iloitsi siitä, että kunnissa ei kovin paljon ole ajauduttu veroäyrin hinnankorotuksiin. Hän kuvasi sitä jonkinlaisella keskimääräisellä nousuluvullakin. Tuossa yhteydessä on kuitenkin ministerin syytä muistaa, että jos nyt reilusta 450:stä kunnasta on 103 kuntaa veroäyrin hintaa kuitenkin nostanut, niin mikä on syy siihen, että se luku on vain 103, jos muistan oikein.

Se on sillä tavalla, että siellä on 7—8 prosenttia ensinnäkin palkkakustannuksia vähennetty juuri sillä tavalla kuin ed. Vehkaoja kerkisi ensimmäisessä puheenvuorossa jo kuvata. Mutta se, mikä on ollut merkittävää, on investointien erittäin raju leikkaus. Minä katselin vähän tilastoja Pohjanmaalta. Me olemme olleet lähes 20 prosentin tasolla 80-luvulla, ja nyt ollaan parissa prosentissa ja sillä tavalla. Siinä se on se keskeinen tekijä. Se tietysti heijastuu kaikkeen mahdolliseen, mitä kunnassa tapahtuu. Esimerkiksi Oulussa lopetettiin rakennusosasto kokonaan, kun ei rakennustöitä enää ole.

Tässä on jotakin hyvääkin: On tullut harkintaa kuvaan mukaan, mutta siinä on myös paljon sellaista, mikä selvästi selittää sen, mitä ministeri Pekkarinen yritti äsken toiseksi vääntää.

Ed. R i m m i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Pekkarinen kiinnitti puheenvuorossaan huomiota siihen, kuinka kunnissa ei ole kovin paljon jouduttu henkilöstöä vähentämään. Totean kuitenkin sen, että henkilöstöä on vähennetty aika rajustikin, koska monissa kunnissa ja varsinkin isommissa kaupungeissa on useita tuhansia henkilöitä, jotka ovat olleet vuosikaudet ns. vara- tai sijaishenkilöinä. Nyt heidän kaikki sijaisuutensa on lopetettu ja nämä ihmiset ovat työttömyyskortistossa. Samoin lasten päivähoito on työttömiltä monissa kaupungeissa lopetettu ja lapset on siirretty kotiin ja päivähoitohenkilöstö on työttöminä.

Mitä tulee siihen, että veroäyriä ei ole jouduttu korottamaan, se johtuu myös siitä, että palkkatasoa on pudotettu, kuten tässä aikaisemmin tuli esiin. Myös kunnat ovat hyvin laajasti ottaneet käyttöön palvelumaksuja. On suuri määrä sellaisia palveluita, jotka ovat olleet joko maksuttomia taikka hyvin alhaisella maksulla. Niiden maksuja on aika rajustikin korotettu.

Sitten kuntien investointiasteesta. On kyllä erittäin huolestuttavaa se, että kunnat ovat investointiasteen pudottaneet näin alas ja samanaikaisesti on työttömiä. Esimerkiksi Tampereen kaupungissa on vielä kaupungin rakennusosasto

suurin piirtein työllistetty, mutta kaupungin ja maakunnan alueella kuutisenkymmentä prosenttia rakennustyöläisistä on työttöminä. Samaan aikaan kansallinen yhteiskunnallinen omaisuus, esimerkiksi arava-asunnot ja julkiset rakennukset, koulut ja muut, rappeutuvat siitä syystä, että ei kyetä niitä korjaamaan.

Sisäasiainministeri P e k k a r i n e n : Arvoisa puhemies! Tuli niin monta vastauspuheenvuoroa, että katson aiheelliseksi puhujakorokkeelta muutaman kommentin lausua.

Ensinnäkin jos lähden liikkeelle ed. Pulliaisen puheenvuorosta, on juuri näin kuin sanoitte, ed. Pulliainen. Merkittävällä tavalla selittää kuntien sopeutumiskykyä näihin arkisiin rajuihin realiteetteihin juuri se, että investoinnit on vedetty minimiinsä. Olen hyvin pitkälti samaa mieltä, että tässä on menty varmasti liian pitkälle. Mutta kun tämän sanoo, kyllä välttämättä on samaan hengenvetoon ehätettävä sanomaan, että vastaavasti 80-luvulla ja vielä vuosikymmenen vaihteessa mentiin pahasti yli, rakennettiin todella rajusti, uskallan sanoa, tarpeetontakin, jonka tyyppisiin investointeihin kunnilla ei olisi ollut varaa. Suinkaan kaikki investoinnit eivät aina edesauttaneet kuntien perustehtävää, palvelutehtävää, vaan olivat suuntautuneet aivan muunlaisiin asioihin.

Mitä tulee ed. Rimmin puheenvuorossa siihen näkemykseen, että kuntien palkkalistoilla oli paljon henkilöitä, jotka nyt on sieltä poistettu, jolle ei enää työtä voida tarjota, niin jos tarkastellaan sitä lukua, kuinka paljon todella kuntien palkkalistoilla oli ylipäänsä henkilöitä joskus 80-luvun lopulla, 90 ja vielä 91, ja verrataan sitä tähän vuoteen, pudotus on todella suuri. Mutta jos tarkastelu suoritetaan tarkastelemalla henkilötyövuosia, niin pudotus on merkittävästi pienempi. Tämä johtuu juuri siitä, että palkkalistoilla lyhyissä työsuhteissa oli varsin paljon väkeä. Nyt en tällä ollenkaan halua sanoa, että näin on pitänytkin tehdä ja on ollut ihan oikein, että on heitetty ulos ne, jotka ovat olleet hyvin lyhyissä työsuhteissa kuntiin. Mutta kokonaistarkastelun kannalta mielestäni on kuitenkin paikallaan muistaa tämä seikka. Kuntakentän palveluksessa suoritetut työvuodet eivät ole vähentyneet ollenkaan niin suuressa määrin kuin kunnan kirjoilla oleva henkilöstömäärä.

Ed. Stenius-Kaukonen todella sekä aiemmassa puheenvuorossaan että vastauspuheenvuorossaan kyseli sen perään, miksei pari vuorokautta sitten tehtyjä veroratkaisuja voitu suunnata vielä selvemmin ja selkeämmin pieni- ja keskituloisten suuntaan. En käy toistamaan sitä, mikä toissa iltana taisi tulla täällä jo kertaalleen kerrottua ja joka tieto varmasti jaetaan mm. verojaoston jäsenille ihan virallisesti, kun aikanaan näitä asteikkoja lopullisesti käsittelette. Noiden veroratkaisujen painopiste, mitä toissa yönä tehtiin, oli selvästi pieni- ja keskituloisten kansalaisten kohdalla, oikein selvästi ja painokkaasti pieni- ja keskituloisten kansalaisten kohdalla. Selkein kevennys kohdistuu 60 000—90 000 markkaa vuodessa ansaitseville.

Mitä tulee alle 40 000 markkaa vuodessa ansaitseviin, ed. Stenius-Kaukonen, te tiedätte varsin hyvin, että nimenomaan valtionverotuksessa vaikka kuinka annetaan kevennyksiä, niin ne eivät suuntaudu alle 60 000—70 000 markkaa ansaitseviin. Vaikka kuinka annetaan valtionverotuksessa kevennyksiä, eivät ne kohdistu näihin pienituloisiin. Ainoastaan suhteellisia veroja tai suhteellisia maksuja eli käytännössä kunnallisveroa tai sava- tai kevamaksuja alentamalla voidaan antaa kevennyksiä noihin tuloluokkiin.

Mitä tulee sava- ja kevamaksuihin, niin jos minä nyt oikein muistan, niiden suuruus on tällä hetkellä alle 80 000 markan tulojen osalta vain 1,70. (Ed. Stenius-Kaukonen: Voi voi, ministerillä on pahat aukot tiedoissa!) — Minä voin tarkistaa nämä tiedot. Muistini mukaan ne ovat 1,70—1,75 penniä, mutta minä voin tarkistaa sen luvun, jos olen tässä väärässä.

Mitä tulee kunnallisverotuksen kautta keventämisiin, niin juuri kunnallisverotukseen suunnattu ansiotulovähennys on sitä varten tehty, että se antaa nyt parhaiten oikeutta. Ansiotulovähennys alkaa 10 000 markasta, se nousee asteittain 60 000 markkaan ja on 60 000—80 000 markan välillä enimmillään. Minusta se on kohtuullisen oikeudenmukainen tapa osoittaa kevennystä tuonne.

Olen sitä mieltä, että ehdottomasti oikeudenmukaista olisi, jos sava- ja kevamaksuja alennettaisiin esimerkiksi välillä 0—60 000 markkaa tai 0—80 000 markkaa. Mutta jos ne alennetaan kaikille, sitten ne valuvat myös suurituloisille markkamääräisesti kaikkein suurimpina, eikä minusta se ole oikein eikä edes tarpeen. Ansiotulovähennys kunnallisverotuksessa nyt tehdyllä tavalla toteutettuna kuihtuu vähitellen pois ja häipyy kokonaan 120 000 markan vuositulon kohdalla.

En minä väitä tällä sitä, etteikö ed. Stenius-Kaukosen sanomassa ole varmasti yksi oikea sävel, ja voi olla, että se pienituloisimpien kannalta katsoen on hyvinkin oikeudenmukainen. Haluan vain tällä sanoa sitä, että se malli, mikä nyt raken-

nettiin, minun mielestäni on sittenkin aika oikeudenmukainen ja aika hyvä. Lainaveron poistaminen on juttu erikseen, niiltä osin se 1 prosentin poisto. Mutta ollaksemme rehellisiä siinähän kysymys on vain siitä, että sitä korkomenetystä, minkä suurituloisimmat kansalaiset olisivat, he eivät nyt menetä. Kaikkiaan noin 25—30 miljoonan markan anteeksiannosta yli 150 000 markkaa ansaitseville on efektiivisesti kysymys siinä ratkaisussa.

Arvoisa puhemies! Nyt vähän lyhyemmin pari muuta kommenttia. Ed. Laine on aivan oikeassa siinä, että kuntia ei voida syyllistää kaikesta siitä, mitä 80-luvulla yli varojen elämisessä tapahtui. Valtio määräsi tehtäviä, heitti pussin rahaa perään ja sanoi, että hoitakaa tehtävät, ja kunnat hoitivat. Suuren osan siitä menovolyymin kasvusta selittää tämä automatiikka, jota elettiin läpi 80-luvun. Mutta kyllä, ed. Laine, kunnat ovat vissiin mittaan myös itse syyllisiä yli varojen elämiseen, paljon holtittomuutta myöskin siellä nähtiin.

Haluan tarkistaa, en halua korjata, koska korjaus-sana on väärä, mutta haluan tarkentaa ja täsmentää, kun ed. Laine puhui arvonlisäverouudistuksesta siihen tapaan, että se aiheuttaa kunnille noin 4 miljardin markan suuruisen menon. Kuntatalouksien kannaltahan tämä merkitsee sitä, että järjestelyyn liittyvä hyvityspalautusjärjestelmä on rakennettu sillä tavalla — en itsekään ollut oikein tyytyväinen tähän järjestelyyn — että tosiasiassa kuntien menetykset ovat noin 400—500 miljoonaa markkaa koko uudistuksessa. Eli tulee rasitteita ja kunnat saavat hyvityksiä ja näiden välillä on valtiovarainministeriön laskelmien mukaan 300 miljoonaa markkaa. Mutta minä uskon tässä enemmän Kuntaliittoa, jonka mukaan kuntien menetys on noin 400—600 miljoonaa markkaa, joka niille faktisesti toteutuu. Missään tapauksessa ei suinkaan ole miljardiluokan menetyksistä kysymys.

Arvoisa puhemies! Ed. Hämäläisen puheenvuoron osalta tärkeätä oli palvelumaksujen käyttöönottokysymys, johon myös ed. Rimmi kajosi. Haluan henkilökohtaisena kantanani sanoa vain sen, että olen sitä mieltä, että ehdottomasti parempi kuin se, että nyt vaikeina aikoina lähdetään kunnilta riisumaan lakisääteisiä tehtäviä — sivistystoimen, päivähoidon, vanhustenhuollon jne. tehtäviä — radikaalisti parempi kuin karsia näitä velvoitteita kunnilta kokonaan pois on ottaa käyttöön palvelumaksuja ja suunnata ne maksut nimenomaan niille, joilla on varaa näistä palveluista maksaa. Parempi näin kuin todella niin, että hävitetään palvelut kokonaan. Kyllä monia näistä palveluista ne, joilla rahaa on, pystyvät hankkimaan yksityisiltä markkinoilta. Mutta pieni- ja keskituloisten, heikommassa asemassa olevien ihmisten kannalta se, että lakisääteiset tehtävät kunnilta karsittaisiin, olisi erittäin suuri ja merkittävä menetys.

Viimeisenä asiana haluan kiinnittää vielä huomiota valtionosuusleikkauksiin. Täällä vaadittiin muun muassa ed. Takalan puheenvuorossa, että olisi pitänyt toteuttaa järjestelyä ja mallia, jonka hän otti esille. En kajoa siihen sen enempää. Totean vain, että laskelmien mukaan sillä mallilla toimien leikkaukset olisivat merkinneet sitä, että niiden seurauksena äyrinkorotuspaine olisi pienimmillään ollut 0,6 äyripenniä ja suurimmillaan noin 6 äyripennin verran, toisessa kymmenkertainen toiseen kuntaan verrattuna. Ei tällä tavalla voitu ajatellakaan näiden leikkausten toteuttamista. Olen tyytyväinen, että kokoomuksen ministeriryhmä, ed. Takalan oma ministeriryhmä, oli tässä asiassa hallituksessa aivan yhtä mieltä kaiken muun hallituksen kanssa. Tässä tehtiin hallituksen sisällä aivan yksituumainen ratkaisu, jonka eri kuntiin kohdistuvat vaikutukset olivat hyvin täsmälleen sitä, mitä myös Suomen Kuntaliitto halusi ja hallitukselle esitti. Malli, millä se toteutettiin täällä jo monta kertaa muutama viikko sitten kerrotusti, ei ollut aivan täsmälleen se sama, mutta tämän mallin, millä nyt leikkaukset toteutetaan, kuntiin kohdistuvat vaikutukset ovat, sanoisin, äärimmäisen lähellä Kuntaliiton alkuperäistä mallia.

Ed. Urpilainen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Stenius-Kaukonen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Kun ministeri Pekkarisella oli noin huonot tiedot sairausvakuutus- ja kansaneläkemaksuista, on pakko ääneen sanoa, mitä hallitus esittää.

Sairausvakuutusmaksu on 1,9 penniä ensi vuodelle, eläkeläisille 4,9 penniä. Kansaneläkemaksua alennetaan neljännespenni eli 1,55:een eli aikaisempaan pitkäaikaiseen tasoon ja eläkeläisille 2,55 penniä. Työttömällä on 3,45 penniä sava- ja kevamaksuja. 2 500 markan kuukausitulosta maksetaan 20 prosenttia veroa, ministeri Pekkarinen, koska kunnallisvero ja sava- ja kevamaksut ja kirkollisvero alkavat purra vajaan 800 markan kuukausitulossa. Onko ministeri Pekkarinen koskaan ajatellut, että muutaman kympin

alle 2 500 markan tulosta maksetaan 500 markkaa veroa? Siitä jää käteen vajaa 2 000 markkaa. Nämä ihmiset olisivat tarvinneet kaikkein kipeimmin verotuksen leikkauksen.

Mutta mitä ministeri heille tarjoaa? Valtioneuvosto teki päätöksen toimeentulotuen tason leikkauksesta, säästöä 100 miljoonaa markkaa kunnille, valtiolle muistaakseni 36 miljoonaa markkaa valtionosuutena. Ja ketä tämä koskee? Lasten osuutta leikattiin. Tässä on lapsiperheille palkinto siitä, että perhetukiuudistus tehdään. Ne lapsiperheet, jotka ovat toimeentulotuen varassa, tulevat menettämään ensi vuonna, siis ne perheet, jotka ovat kaikkein heikoimmalla. Tätä on tämän hallituksen sosiaalipolitiikka.

Ed. Hämäläinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Edelleenkin ministeri Pekkariselle olisin sanonut, että onnetonta hallituksen viimeksi sopimissa veronkiristyksen kevennyksissä on se, että ne eivät kohdennu ollenkaan samoihin kansalaisiin kuin kiristykset.

Ministeri Pekkarinen, palkansaajille on tullut tavattoman suuria työttömyysmaksuja, inflaatiotarkistukset menivät läpi asteikon myös hyvätuloisille. Ansiotulovähennystä ministeri Pekkarinen on kehunut. Sen todellinen tuotto esimerkiksi lapsiperheille jää lähes olemattomiin, koska lapsiperheet heidän verovähennystensä poistumisen johdosta putoavat pois myöskin pienituloisten perusvähennyksiltä. Veronmaksajain Keskusliitto on laskenut, että todellinen tuotto lapsiperheille on vain 10 prosenttia ansiotulovähennyksen esitellystä tuotosta. Toisin sanoen pienituloiset, vähävaraiset henkilöt edelleenkin jäävät näissä ratkaisuissa nuolemaan näppejään eikä kiristyksiä olla vähentämässä juuri niiltä ryhmiltä, joihin säästöt kipeimmin ovat koskeneet.

Sisäasiainministeri Pekkarinen: Arvoisa puhemies! Minulla jotenkin sattuu olemaan mukana nämä paperit, joista käyvät ilmi paitsi veroasteikot, verotaulukot, myös välilliset sosiaalimaksut ja niiden suuruus. Ed. Stenius-Kaukonen oli varmasti ihan oikeassa siinä, että käytin huolimattomasti erilaisia käsitteitä. Savamaksun suuruus on todella 1,9 prosenttia ja kevamaksu tulee päälle. Sitä en ihan tarkkaan edes muista ... (Ed. Stenius-Kaukonen: 1,55!) — Jotain siihen tapaan. — Eli tarkistan: Kysymys on savamaksusta 1,9 prosentin suuruisena eikä sava- ja kevamaksusta, niin kuin puheenvuorossani taisin sanoa.

Ed. Muttilainen: Herra puhemies! Ministeri puheenvuorossaan kertoi, että arvonlisäverolla ei loppujen lopuksi kovin paljon viedä kuntien tuloja. Tosiasia kuitenkin on se, että koko arvonlisäveron hyvityspalautusjärjestelmä on rakennettu aivan mahdottoman monimutkaiseksi ja se tulee varmasti kalliiksi. Oikeudenmukaista olisi, että kunnilta ei vietäisi yhtään vaan siinä liikuttaisiin nollatasolla.

Kunnat ovat joutuneet karsimaan erittäin voimakkaasti menojaan, ja karsinnat ovat olleet niin tehokkaita, että palkkausmenoissa on säästetty hyvin paljon, ja se on kaikki näkynyt siinä, että henkilöstöä on kunnissa entistä vähemmän. Se näkyy myös siinä, että investoinneista on luovuttu oikeastaan kokonaan. Se se on taas työllisyyden kannalta erittäin huono tilanne, niin kuntien työllisyyden kuin koko kansantalouden sekä verotulojen kannalta. Jos nämä leikkaukset nyt toteutetaan siinä muodossa kuin hallitus on esittänyt, olkoonkin että niihin tuli helpotus, siitä huolimatta kuntien palvelut ovat vaarassa ja vaarassa ovat vielä monet kunnalliset työpaikat tästä johtuen.

Totta kai kuntien menoja täytyy arvioida, mutta tavoitteiden täytyy olla realistisia ja täytyy ottaa huomioon, että on jo toteutettu hyvin paljon säästöjä. Siksi olisikin ollut erittäin oikeudenmukaista, jos olisi hyväksytty se, että valtionosuuksia vähennettäisiin vain 2,6 miljardilla markalla, koska kunnat nyt tarvitsevat selviytymisohjelman, ja se olisi onnistunut pienempien leikkausten kautta.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Äsken käyty ministeri Pekkarisen ja edustajien välinen debatti sopii oikein hyvin johdannoksi yleiselle lyhyehkölle puheenvuorolle.

Minusta näyttäisi, että tässä ei olisi oikein varaa tällaiseen heittelypolitiikkaan. Kun äsken arvoisa ministeri toi yhteisöveron kuvaan mukaan ja sen, että se on nyt arvioinnissa, siitähän me jo keskustelimme hänen kanssaan eräässä toisessa yhteydessä ja olimme silloin näistä asioista ihan samaa mieltä, siinä yhteydessä. Hän tällä kertaa totesi, että tässä on 800 miljoonaa markkaa suurin piirtein kuntaosuutta tulossa. Hän kuitenkin unohti sen, että arvonlisäveron puolella on käymässä juuri niin kuin hän äsken totesi, eli siellä on kysymys 400—500 miljoonasta markasta taas toiselle puolelle. Silloin kun ruvetaan tätä kokonaistasetta laskemaan, kannattaisi olla hyvin huolellinen ja ottaa kaikki tulonsiirrot ja rahavirrat hyvin tarkoin huomioon. Tämä on, arvoisa puhemies, myös saarnani ydinasia.

Palautan ensin mieliin sen, että kun tähän valtionosuusuudistukseen siirryttiin, sitä pidettiin vuosisadan uudistuksena, sitä markkinoitiin täällä salissa juuri sellaisena, ja kaikki puheenvuorot olivat, sanotaanko, superyläkanttiin. Me tuskin eduskuntana olimme saaneet tämän asian hoidettua pois ja laki oli vahvistettu, kun eduskunnalle tuli ensimmäinen muutos. Siis tämän vuosisadan uudistuksen starttivaihe oli sellainen, ettei sitä oikeastaan ollutkaan vielä, kun sitä jo ruvettiin murtamaan. Ja sama homma on nyt jatkunut.

Se, mikä monessa katsannossa tuntuu hyvin hankalalta, on se, että kuntapuolelta ei ole oikeastaan olemassa mitään pelisääntöjä suhteessa valtiovaltaan, ei minkäänlaisia pelisääntöjä. Jos sanotaan, että pitää säästää 7—8 prosenttia kustannuksissa, mikä on varmasti ihan oikein ja paikallaan myös vihreässä katsannossa, jopa enemmänkin, kunnat sen tekevät, mutta ehkä valtiosapuoli ei ole siihen pystynyt. Sitten kuntapuolta erikseen vielä rokotetaan, niin kuin ministeri on äsken kuvannut. Kun otetaan kaikki nämä tulonsiirrot eri suuntiin valtion ja kuntien välillä huomioon, loppujen lopuksi kuitenkin siitä 5 pilkku jostakin miljardista markasta oliko se nyt 2 miljardia vai mitä se oli hänen laskelmassaan jää tätä uusrokotuskohdetta.

Tämähän käytännössä merkitsee sitä, että kuntapuolella on jouduttu hyvin hankalaan tilanteeseen. Nyt jo kuntien talousarviot ensi vuodelle on käytännöllisesti katsoen kaikki hyväksytty, veroäyrin hinnat on jo sitä ennen ratkaistu, kun budjetit on ratkaistu, ja nyt me käsittelemme joulunaluspäivinä, mitä tapahtuu vuoden 1994 osalta.

Olen esittänyt retorisen kysymyksen tässä yhteydessä: Onko tässä ns. paniikkihallinnosta ja -hallitsemisesta kysymys, vai olisiko tässä jostakin erityisestä pyrkimyksestä kysymys? Tietysti helposti valitsee ensiksi mainitun selityksen. Mutta jos ajatellaan, että tässä onkin jostakin erityisestä pyrkimyksestä kysymys — on huono viitata käytäväkeskusteluihin, mutta tässä sen kuitenkin teen, kun se ei ole yksilöön kohdistuva — niin se voisi olla kuntien yhdistäminen suuremmiksi kokonaisuuksiksi. Eräät edustajat hyvin mielellään viittaavat tähän tavoitteeseen. Jos siis tämä on tavoite ja siihen pitää ikään kuin pakottaa valtionosuusleikkauksilla, niin eikö silloin reilumpaa olisikin valita niistä laeista, jotka parhaillaan ovat eduskunnan käsiteltävinä, yhdistymisavustuslaki ja sen puitteissa tehdä niin reipas malli, että kerta kaikkiaan me pääsemme kuntajaon reippaaseen, nopeaan muuttamiseen. Jos tämä on tavoite, sovitaan siitä, että se tapahtuu nyt näin. Silloin tämä homma saadaan hallintaan.

Arvoisa puhemies! Tarkastelen asiaa myös kuntatyönantajan kannalta. Tämä syksy on ollut kuntatyönantajan valtuuskunnan kannalta todella kurja, kun ei oikeastaan ole ollut mitään välinettä mihinkään suuntaan, ei kuntiin päin, johtuen tästä paniikkitilanteesta, eikä myöskään valtioon päin, kun lopullista ratkaisua ei ole ollut tiedossa. On palloteltu ja neuvoteltu valtion edustajien ja Kuntaliiton edustajien kesken. Toisin sanoen se, mitä jatkossa toivoisi, on se, että jos valtionosuusuudistus on vuosisadan uudistuksena valittu pysyväksi ratkaisuksi, niin siltä pohjalta valitaan jatkokin ja niin, että siihen luodaan mahdollisimman pikaisesti Kuntaliiton ja sen taustalla olevan kuntakentän ja valtiovallan kesken selvät pelisäännöt ja niin päästään eteenpäin.

Tällä on erityisen suuri merkitys nyt ja pikaisesti siinä katsannossa, kun ministeri Pekkarinenkin äsken aivan oikein viittasi siihen, että vuosi 1995 tulee olemaan kuntatalouden kannalta todennäköisesti vielä paljon ankeampi kuin vuosi 1994. Toivon, että arvoisa ministerikin, joka ystävällisesti on edelleen paikalla, ottaisi erityiseksi ministerin tehtäväkseen junailla tämän asian sillä tavalla, että jo heti alkuvuodesta tiedetään, kun tehdään kuntiin raamibudjetoinnin raamiratkaisuja, mikä on valtiovallan ja kuntien välinen kustannusjärjestely, koska se on nyt ihan avainasemassa. Sen kaiken, mikä koskee vuotta 94, me tiedämme ja tämä on tällaista höpinää lähinnä. Mutta se, millä on todella suurta merkitystä, arvoisa ministeri, on se, että ryhdytte keskeisesti junailemaan tätä asiaa niin, että kun valtiopäivät avataan ensi vuoden puolella, tämä asia on vuotta 95 koskien lopullisesti selvillä.

Sisäasiainministeri P e k k a r i n e n : Arvoisa puhemies! En häiritse tästä lähtien keskustelua, mutta tässä tuli niin tärkeä asia, että haluan muutamalla sanalla siihen kajota.

Tällaisen järjestelyn aikaansaaminen ja siihen sitoutuminen, mitä ed. Pulliainen peräänkuuluttaa, on paraikaa valmisteilla hyvässä yhteistyössä eri ministeriöiden ja Suomen Kuntaliiton kesken. Luonnospaperit ovat jo valmiina, ja tarkoitus on, että hyvissä ajoin ennen helmikuun loppua — helmikuun lopussa valtioneuvosto tekee oman kehyspäätöksensä vuodelle 95 — olisi valtion ja kuntien kesken olemassa selkeä raamipaperi, josta myös kuntakenttä tietää, mitkä ovat valtionosuudet, mitkä ovat tärkeimmät veroratkaisut

koskien kuntataloutta vuonna 95. Toki valtion itsensäkin kannalta on tavattoman tärkeää, että tällaiset tiedot sen omaa budjetin valmisteluprosessia varten ovat olemassa.

Mitä tulee ed. Pulliaisen ihan alussa esille ottamaan asiaan yhteisöverotuotosta ja arvonlisäveroasiasta, on aivan totta, että olin huolimaton ilmauksissani koskien savamaksua ja kevamaksua. Puhuin keva- ja savamaksuista, kun piti puhua vain sava-maksusta. Se oli vahinko. Mutta niiltä osin, kun puhuin yhteisöverotuotosta, se ei ollut mikään vahinko, koska yhteisöverotuoton lisääntyminen on uusi asia, joka ei ole ollut mukana niissä pohjissa, niissä laskelmissa, joita tähän saakka on kuntien tulopohjan arvioinnissa käytetty. Sen sijaan arvonlisäverouudistuksen vaikutukset kuntatalouteen ovat olleet meidän tiedossamme jo kuukausikaupalla, niin myös hallintovaliokunnan ja valtiovarainvaliokunnan tiedossa. Siitä syystä en äskeisessä puheenvuorossani katsonut aiheelliseksi lähteä korostamaan, että merkitseehän arvonlisäverouudistuskin tätä tai tuota.

Ed. Astala: Arvoisa puhemies! Ensinnä haluan todeta, että arvostan ministeri Pekkarista ja ministeri Huuhtasta, joka täällä eilen oli keskustelemassa työttömyysturvasta ja työmarkkinatuesta. Sillä tavalla kannetaan osaltaan vastuuta siitä, mitä ollaan tekemässä. Näin ei voi todeta arvoisan opetusministerin osalta. Hän ei ole ollut paikalla koko syksynä keskustelemassa yhdestäkään merkittävästä lakiesityksestä. Sivistysvaliokunnan puheenjohtaja ei ole myöskään esitellyt täällä mietintöjä yhdenkään merkittävän lain osalta. Me sivistysvaliokunnan jäsenet siis haikailemme vain sellaista tilannetta, jolloin voisimme keskustella alan ministereiden ja ministerin kanssa. Joskus tuntuu siltä, että opetus ja koulutus onkin heille vain kuudennen luokan asia — ei sittenkään, vaan seitsemännen luokan asia.

Minä tarkastelen valtionosuusleikkauslakikokonaisuutta koulutuksen osalta sitä, mitkä tulevat ilmeisesti olemaan seuraukset koulutukselle.

Suomalaisen koulutusjärjestelmän peruspilarihan on koulutuksellinen tasa-arvo. Se on ollut Suomelle erittäin tuloksellinen ja kaukoviisas tavoite. Meillä on vielä nyt jokseenkin korkea koulutustaso. Koko kansan lahjakkuusreservit ovat päässeet opintielle. Me olemme yltäneet mittaviin sivistyksellisiin saavutuksiin, joista voimme olla todella ylpeitä. Väitän, että vaurautemme eräänä perustana on ollut juuri suomalainen koulutus, korkeatasoinen osaaminen, koko suomalainen sivistys. No, vaurautemme on tosin kutistumistaan kutistunut. Siihen on syypää porvarihallituksen väärä talouspolitiikka, jonka ituja tosin istutettiin jo sinipunahallituksen aikana.

Nyt käsittelyssä oleva lakiesitys on mielestäni katastrofaalisin, murheellisin, surullisin koululaitostamme murtava leikkauslaki. Siis tämän lain seuraukset ovat todella vakavia. Tällä leikkauslailla opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuuksien perusteina käytettäviä yksikköhintoja aiottiin alentaa 11 prosentilla vuonna 94, ja yhteissumma silloin oli 1 126 miljoonaa markkaa. Hallituksen oli kuitenkin pakko pienentää jossakin määrin tuota summaa kunnallisten henkilöstöjärjestöjen työn ja kamppailun tuloksena.

Tämä leikkauslaki koskettaa seuraavia kohteita: peruskouluja, lukioita, ammatillisia oppilaitoksia, musiikkioppilaitoksia, kansalaisopistoja, kansanopistoja, opintokeskuksia, liikunnan koulutuskeskuksia, kirjastoja, museoita, teattereita ja orkestereita. Siis kohdealue on varsin laaja. Oleellista on koulutuksen osalta se, ettei valtionosuuksien leikkauksia vastaavia uusia säästöjä enää voida saada aikaan ilman, että koulutuksen taso romahtaa. Opetussuunnitelmissa annettuja tavoitteita ei saavuteta, valinnaisuus jää toteutumatta, opetusryhmät kasvavat nykyisestään jne. Erityistukea tarvitsevien oppilaiden vähentynyt ohjaus näkyy jo nyt kasvavina sosiaalitoimen kustannuksina. Tätä mieltä on mm. Suomen Kuntaliitto.

Kaikki sivistysvaliokunnassa olleet koulutuksen lähiasiantuntijat välittivät erittäin vakavia viestejä siitä, mitkä tämän leikkauslain seuraukset ilmeisesti tulevat olemaan. Keskeisin leikkausten kohde on koulujen tuntikehys. Tuntikehyksien lisäsupistuksilla on monia kielteisiä vaikutuksia. Nokian kaupungin koulutoimenjohtaja Eero Kankaanrinta totesi valiokunnassa mm. seuraavaa:

"Koulujen opetusryhmien koot kasvavat, mikä yleisesti ottaen laskee opetuksen tasoa. Tukiopetukseen käytettävien tuntien määrä vähenee tai loppuu kokonaan, jolloin osa oppilaista ei kykene saavuttamaan asetettuja tavoitteita. Oppilaskerhot vähenevät tai loppuvat, mikä osaltaan heikentää oppilaiden opiskelumotivaatiota. Peruskoulun ala-asteella oppilaan viikkotunnit vähenevät jopa niin, että oppilas voi koko ala-asteen aikana saada lähes 400 tuntia vähemmän opetusta kuin ennen. Kuka väittää tämän jälkeen, että koulutustaso esimerkiksi ei laskisi? Tietenkin se laskee.

Peruskoulun lisäopetus, siis kymmenes luokka, vähenee tai lakkaa kokonaan, mikä vaikeuttaa erityisesti heikompien oppilaiden, ns. väliinputoajien, jatko-opintomahdollisuuksia.

Kun kouluruokailusta, oppikirjamäärärahoista, opetusvälineistä ja -tarvikkeista jo usein on säästetty ennen tuntikehysleikkauksia, merkitsevät lisäleikkaukset jo kierrätettyjen huonokuntoisten oppikirjojen edelleenkierrätystä, kouluruokailun huonontamista edelleen, työaineiden niukkuutta ja opetusvälineiden huonontumista. Koulu- ja luokkatiloja ei ole mahdollista saneerata esimerkiksi tuntikehysleikkausten edellyttämiksi suurryhmäopetustiloiksi, mikä jo sinänsä vaikeuttaa ylisuurten opetusryhmien muodostamista.

Leikkaukset ja säästöt koituvat viime kädessä oppilaan vahingoksi, mutta erityisesti tulevat siitä kärsimään heikommat oppilaat. Paine erityisluokkasiirtoihin kasvaa. Luokalle jäämiset tulevat lisääntymään. Myös häiriökäyttäytyminen lisääntyy, mikä heikentää oppimistuloksia koko ryhmässä. Toisaalta erityisopetuksen resursseja ei voida lisätä, pikemminkin päinvastoin. Niin osa-aikaiseen kuin luokkamuotoiseenkin erityisopetukseen joudutaan tekemään leikkauksia. Kaiken edellä todetun perusteella on pelättävissä, että aikuisväestön keskuudessa kehittymässä oleva jako ns. a- ja b-kansalaisiin on ulottumassa jopa oppivelvollisuuskouluun ja vieläpä niin, että koulu joutuu toimimaan tämän kehityksen aktivoijana.

Leikkausten johdosta syntyviä kielteisiä ilmiöitä voisi verrata verenpainetautiin. Hoitamattomana ongelmaa voidaan vähätellä pidemmänkin aikaa, mutta pitkällä tähtäimellä tauti johtaa yhteiskunnan kannalta tuhoisaan ja tehtyjä säästöjä kalliimpaan lopputulokseen."

Näin siis Nokian koulutoimenjohtaja Eero Kankaanrinta, varsinainen tämän alan asiantuntija.

Hallituksen leikkauslaki tulee siis yhteiskunnalle erittäin kalliiksi. Siitä ei tule mitään säästöä. Se tulee kalliiksi. Oppositio on sivistysvaliokunnassa esittänyt lain hylkäämistä. Myös vasemmistoliiton eduskuntaryhmä on hylkäämisen kannalla.

Opettajien Ammattijärjestön näkemyksen mukaan opetustoimi ei nykyisellä koulutusrakenteella enää missään tapauksessa kestä uusia lisäleikkauksia. Kuitenkin ilmeisesti vuonna 95 kaavaillaan uusia leikkauksia.

Sivistysvaliokunnassa on ollut kuultavana myös koulujen rehtoreita. Viestit ovat olleet sydäntä särkeviä, näin sanoisin, sillä koko paine, joka nyt koulutukseen kohdistetaan, kaatuu myös opettajien päälle. Se otetaan opettajien selkänahasta. Rehtorit kertovat, että selkänahka on kestänyt vielä juuri ja juuri, mutta kestääkö se enää tätä, siitä he eivät voi olla varmoja.

Lähes kaikki sivistystoiminnot ovat joutuneet jo tähän mennessä voimavarojen vähennyskierteeseen. Valtion vuoden 1994 talousarvioehdotuksen sivistysleikkaukset ja 1995 odotettavissa olevat vähennykset tekevät Suomesta kolmannen luokan sivistysvaltion. Tämä on minun mielipiteeni.

Loppujen lopuksi on niin, että säästäminen yksilön tai kansakunnan inhimillisessä pääomassa, siis inhimillisessä varannossa, merkitsee yleensä kansantaloudellista tuhlausta, eikä meillä todellakaan olisi varaa laskea sivistystasoamme. Meillä ei olisi varaa romuttaa koulutuksellisen tasa-arvon tavoitetta. Ilmeisesti on niin, että kansakunnalla ei olisi varaa tähän porvarihallitukseen.

Ed. Järvilahti merkitään läsnä olevaksi.

Ed. T i u r i (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Minusta ed. Astala jatkaa sitä hedelmätöntä opposition linjaa, jossa vain nalkutetaan siitä, kuinka huonosti käy, kun säästöjä tehdään. Paljon hedelmällisempää olisi esittää ehdotuksia siitä, miten selvitään leikkauksista hyvällä tavalla, koska leikkauksia on pakko tehdä. Ei ole rahaa valtiolla. Kun 70 miljardia joka vuosi otetaan velkaa, ennen pitkää me olemme siinä pisteessä, että velanhoito maksaa jo enemmän kuin kaikki opetusmenot. Jossakin vaiheessa tulee se raja vastaan, jolloin rahaa ei enää saada lainaksi. Silloin ei enää ole kysymys leikkauksista, vaan täytyy kerta kaikkiaan lopettaa suuri osa toiminnoista valtiolla.

Miksi ihmeessä halutaan mennä yhä lähemmäs tällaista romahdusta sen sijaan, että mietittäisiin, miten tilapäisesti voidaan joustaa niin, että mahdollisimman hyvin hoidetaan tämä vaikea aika? Ei jatkuvalla vaikeuksien selittämisellä kerta kaikkiaan tosiaan ole mitään hyödyllistä tulosta. Minä ihmettelen, miten esimerkiksi sellainen sivistyneiden ihmisten järjestö kuin OAJ pakottaa opettajat pitämään pakkolomaa kouluaikana, kun kesäaikana se olisi voitu pitää paljon vähemmillä vaurioilla. Ja mitä järkeä yleensä on pitää pakkolomia, kun töitä pitäisi tehdä?

Kerta kaikkiaan pitäisi jo ihmisten joustaa ja ymmärtää, mikä on tilanne. Raha ei kerta kaikkiaan riitä. Jostakin menoja on karsittava. Kun opetusministeriön pääluokka on suuri ja sosiaalipuolen pääluokka on suuri, niin sieltä täytyy löytyä säästöjä. Ei muu auta, kun rahaa ei ole.

Opetusministeri U o s u k a i n e n : Herra puhemies! Yhdyn ed. Tiurin realistiseen näkemykseen raha-asiasta. Voin, ed. Astala hyvä, kertoa seuranneeni keskustelua. Minäkin olen kokenut sen hivenen hedelmättömäksi ja erityisen surulliseksi yhdestä syystä. Siitä saakka, kun keskustelua eduskunnassa olen seurannut, ed. Astala, teidän puheenvuoronne ovat olleet hyvin samanlaisia, ovat ajat olleet minkälaiset hyvänsä.

Minä annoin arvoa ed. Laineen kannanotolle ministeri Pekkarisen puheenvuoron johdosta. Haluan sanoa tällä sen, että myöskään minun tavoitteeni ei ole mitenkään naljailla eikä myöskään sanailla näistä asioista. Asiat ovat niin vakavia, ja niiden perusteet ovat edustajien tiedossa. Asian mylläämäminen ei auta; asia on riittävän vakava. Halusin sanoa tämänkin ääneen. Minusta oli todella arvokasta, että todettiin pitkä perusteellinen selvitys, joka koskee koko valtionosuuskeskustelua. Minun huoleni on koskenut kuntasektorilla sitä, että ei riitä edes se, mitä olemme joutuneet valtion kulmasta tekemään, vaan kunnissa on menty pidemmälle koulutuksen ja sivistyksen säästöissä.

Arvoisat edustajat! Olen puhunut tästä jokaisessa tilaisuudessa, jossa olen ollut. Vetoan jokaiseen kuntaan ja jokaiseen kuntalaiseen, että he puhuvat tämän asian puolesta, sillä kunnat ovat menneet leikkauksissa pidemmälle. Tästä syystä myös, herra puhemies, olen antanut toimeksi, että selvitetään, mistä ainakaan ei saa tinkiä. Niin pitkälle joutuu menemään. Huoli on yhteinen, ja minä sitä kannan ja teen voitavani. Olen myös huolestunut vuoden 1995 suhteen.

Mutta jos me tarkastelemme esille otettujen asiantuntijatahojen kantoja, samat henkilöt puhuivat vallan samalla tavalla kesällä 1991. Nyt olemme vuodessa 1993. Jos koko tämän ajan kiistatta kuitenkin on toimittu hyvin ja päästy eteenpäin, tämä kaikenaikainen huuto ei ole ollut tarpeen eikä auta. Välillä pitää myös kuiskata, ajatella ja katsoa kokonaisuus, ja vuoden 1995 osalta meidän täytyy miettiä, että jos varallisuus paranee, myös siitä käytetään ehdottomasti opetusministeriön sektoriin enemmän kuin on suunniteltu.

Ed. Niinistö merkitään läsnä olevaksi.

P u h e m i e s : Täysistunto keskeytetään ja sitä jatketaan kello 14.

Täysistunto keskeytetään kello 11.59.

Täysistuntoa jatketaan

kello 14.04

Puhetta johtaa toinen varapuhemies Pesälä.

Edustajat Alho, Karhunen, Ukkola ja Suhonen merkitään läsnä oleviksi.

---

1) Ehdotus laiksi eräistä poikkeuksista kuntien valtionosuuslain 8 §:n säännöksiin vuonna 1994

Keskustelu jatkuu:

Ed. A s t a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Itse asiassa on turha vastata ed. Tiurille ja opetusministeri Uosukaiselle, jotka eivät ole paikalla, joten vaihdan vastauspuheenvuoroni varsinaiseen puheenvuoroon.

Ed. A. O j a l a : Arvoisa puhemies! Aamupäivän istunnossa käytiin jo keskustelua kuntapuolen epäoikeudenmukaisista leikkauksista, ja siitä istunnosta on kyllä annettava kiitos ministeri Pekkariselle keskusteluun osallistumisesta. Ministeri Uosukainen sitä vastoin tuli hieman myöhässä ja hänen osallistumisensa keskusteluun jäi hyvin vähäiseksi. Toivottavasti hän nyt saapuu paikalle niin, että voimme käydä keskustelua, sillä ajan voittamiseksi olen aikonut keskittyä vain hallituksen esitykseen n:o 151, joka on kuntapuolen leikkauksista mielestäni epäoikeudenmukaisin.

Se leikkaa nimittäin suoraan tulevaisuudelta: lapsilta ja nuorilta. Ministeri Uosukainen kritisoi ed. Astalaa sanoen, että tämän puheenvuorot ovat koko ajan olleet samanlaisia. Aivan oikein, ministeri Uosukainen. Katsoin itsekin keväällä 1991 pitämääni koululaitoksemme puolustuspuhetta ja voisin pitää saman puheen juuri nyt, tosin aika laillakin vielä terästettynä.

Väite siitä, että leikkauksilla ei olisi ollut kielteisiä vaikutuksia, on kuin puhetta toisesta maailmasta. Suosittelisin nyt kullekin päättäjälle käyntiä edes yhdeksi päiväksi seuraamaan tavallista koulun arkipäivää. Tammikuussa toivottavasti teilläkin, hyvät edustajatoverit, olisi siihen aikaa, koska nyt näytämme viettävän viikonloppummekin näin rattoisasti yhdessä sanaillen.

Ed. Tiurille toteaisin, että kyllä oppositio tietää maan tilanteen, johon teidän hallituspolitiikallanne olemme joutuneet. Myös koulupuolella on oltu valmiit ensimmäisenä säästämään ja se onnistuikin alkuun, kun koulut useammissa kunnissa saivat itse vaikuttaa siihen, mistä säästettiin. Silloin voitiin ottaa edes jossakin mitassa lapsi huomioon. Nyt on tultu ääripisteeseen. Sanon suoraan, ministeri Uosukainen, että jos nämä leikkaukset toteutetaan, se johtaa koulumaailman kaaokseen.

Tätä vuotta koskevat säästötoimet yhdistettyinä aikaisempiin ovat jo saatujen tietojen mukaan pakottaneet koulut ja oppilaitokset opetuksen kannalta epätarkoituksenmukaisiin opetusjärjestelyihin. Valinnaisuutta on rajoitettu, sijaisia ei palkata, opetusryhmiä on suurennettu, ja opetuksen oheistoiminnot ovat lakanneet. Koulun henkinen ilmapiiri alkaa olla kriittisessä pisteessä, ja siitä eivät kärsi ketkään muut kuin oppilaat.

Aamun puheenvuorossa tuotiin esille, kuinka työntekijät kuntapuolella eivät enää uskalla sairastaa, koska pelkäävät työpaikkansa puolesta. Aivan oikein, se on ihan totta. Koulussa sijaisten käyttö on aina ollut ongelma, mutta jotakin apua siitä sentään kuitenkin on ollut. Nyt sitäkään apua ei ole.

Hallitus mainitsee perusteluissaan kustannusten alentamisen keinoiksi henkilöstömenojen supistamisen, koulujen yhdistämisen ja lakkauttamisen, opetusryhmien suurentamisen, valinnaisuuden vähentämisen opetuksessa ja oppimateriaalien käytön tehostamisen. Kulttuuritoimessa hallitus toteaa toiminnan määrän vähentämisen. Kaikki nämä hallituksen esittämät keinot ovat erittäin hyvin tiedossa ja jo käytössä kunnissa. Esitettyjen leikkausten yhteiskunnallisista seurauksista on minusta hallitus täysin itse vastuussa.

Kunnalliset henkilöstöjärjestöt vetosivat voimakkaasti hallitukseen sen puolesta, että hallitus olisi puolittanut suunnittelemansa valtionosuusleikkauksen. Tähänhän hallitus ei suostunut, vaikka tulikin vähän vastaan. Sanoisin, että muutos oli oikeasuuntainen, mutta täysin riittämätön.

Ed. Astala luki Nokian koulutoimenjohtajan lausunnosta otteita elävästä elämästä, ja niistä selkeästi kävivät ilmi ne ongelmat, jotka ovat edessä, jos tämä laki toteutuu. Leikkaukset ja säästöt koituvat viime kädessä oppilaan vahingoksi, ja pelkään, että tämän hallituksen perimmäinen tavoite on ideologisista syistä pyrkiä jakamaan koulutkin a- ja b-luokan kouluihin, kuten kansalaiset alkavat jo olla jaettuja.

Oikeisto näyttää erittäin hyvin sisäistävän mallin, jolla voidaan näyttää jokaiselle kansalaiselle jo lapsesta lähtien oma paikka yhteiskunnassa. Peruskoulun periaatteiden mukaisesti jokaisella oppilaalla on oikeus saada opetusta niiden edellytysten mukaan, joita hänellä on. Nyt kouluilta on karsittu kaikki tukitoimet heikompien oppilaiden auttamiseksi ja myös niiden vähän enemmän saaneiden oppilaiden aktivoimiseksi.

Jäljellä ovat vielä suunnitelmat koulujen erilaistamisesta. Tämä suunnitelma ei tarkoita jokaisen koulun omien voimavarojen hyväksikäyttöä, jonka vielä voisi hyvällä omallatunnollakin hyväksyä, vaan tavoitteena ilmeisesti on aikaansaada hyvin toimeentulevien vanhempien rahoilla ylläpidettäviä kouluja, joissa on kaikki nykyajan mahdollisuudet hoitaa opetusta viimeisimpien tutkimusten ja suuntausten mukaisesti.

Kunnan ylläpitämään, niukoin rahavaroin toimivaan kouluun ei sitten enää riitä kuin epäpäteviä opettajia ja väliaikaisia, jotka odottavat vain pääsemistä paremman luokan kouluun. Voi olla, että tämä kauhukuva on karrikoitu, mutta tämän lain myötä muuhun johtopäätökseen ei voi tulla.

Kouluille tänä päivänä suunnitellaan kunkin koulun omaa opetussuunnitelmaa, joka tietysti sinällään on hyvä ja kiinnostava asia. Toivottavasti se saa opettajat innostumaan aiheesta ja kehittämään omaa kouluaan alueen ja opettajien omien voimavarojen puitteissa. Näin luulen opetusministerin ajatelleen, mutta käytäntö on valitettavasti toinen saadun palautteen pohjalta. Opettajat ovat nyt henkisesti väsyneitä eikä heillä ole mahdollisuuksia panostaa taas uuden asian toteuttamiseen, kun jokapäiväinen työ on vaikeutunut siinä määrin, etteivät voimavarat yksinkertaisesti riitä.

Valtionosuusuudistus toteutettiin täysin väärään aikaan, ja sitä oppositio epäili jo silloin, kun asiaa käsiteltiin valiokunnassa. Vastalauseessamme toimme esille niitä epäkohtia, jotka ovat nyt totuutta käytännön koulutyössä, ja odotan, milloin luvattu seuranta alkaa näyttää todellista tilannetta koulumaailmassa. Nyt seurantaa ei il-

meisesti ole, koska muuten en voi ymmärtää, että opetusministeri kehtaisi tuoda tänne tällaista lasten perusoikeuden murskauslakia.

Vuonna 1991 ed. Tellervo Renko kirjoitti, valitettavasti hän ilmeisesti poistui salista: "Tuntikehysten leikkausta kukaan koulun opetusta ja kasvatusta ymmärtävä ei voi hyväksyä. Säästöt on löydettävä muualta. Tuntikehys on koulun kehittämisen tärkein instrumentti." Aivan oikein, ed. Renko. Jos hän on johdonmukainen ja rehellinen, hän äänestää tämän lain opposition kanssa nurin.

Arvoisa puhemies! Suomen suurimpien kaupunkien koulutoimenjohtajat, siis virkamiehet, ja sen lisäksi opettajien ammattiyhdistysten puheenjohtajat laativat 4.11.93 julkilausuman, josta lopuksi otan esille muutamia tärkeimmistä kohdista. He toteavat, että koulutusjärjestelmän alasajo on lopetettava. Muutoin seurauksena on koulutuksellisen tasa-arvon romuttaminen maassamme. Koulutuksen puolestapuhujiksi on saatava kaikki päättäjät sekä kunnan että valtakunnan tasolla. Supistaessaan määrärahoja valtio on siirtänyt lisää kustannuksia ja velvoitteita kuntatasolle. Näin ei saa jatkua. Koulutus tulee nähdä perusarvona, joka takaa Suomen menestymisen muuttuvassa Euroopassa ja maailmassa. Koulutukseen panostaminen on samalla tulevaisuuteen panostamista. Tavoitteen tulee olla "suomalainen: koulutetuin eurooppalainen".

Kaikkeen edellä sanomaani vedoten minusta tämä lakiesitys n:o 151 on ehdottomasti hylättävä.

Arvoisa puhemies! Kun kaikki nämä esityslistalla olevat asiat käsitellään yhdessä, siirtyisin toiseen lakiin, joka ei kuitenkaan ole aivan suoraan näihin kuntapuolen asioihin liittyvä. Puhuisin hieman laista n:o 224.

Tämän lain käsittelyn yhteydessä olisi sivistysvaliokunnalla ollut mahdollisuus auttaa nuorten työllistämisessä ja toimia linjakkaasti oman aikaisemman päätöksensä mukaisesti. Kun sivistysvaliokunta antoi valtiovarainvaliokunnalle lausuntonsa ensi vuoden budjettiesityksestä, oli valiokunnan enemmistön kanta se, että valiokunta pitää opiskelijan kannalta tämänvuotista mahdollisuutta ostaa koulutusta useammilta ja useammanlaisilta oppilaitoksilta tässä tilanteessa tarkoituksenmukaisena menettelynä. Sen vuoksi ammatillisista oppilaitoksista annetun lain 31 d §:n väliaikaisen muutoksen voimassaoloa tulee jatkaa.

Sivistysvaliokunnan käsittelyn yhteydessä asia pyrittiin ottamaan käsittelyyn ja avaamaan lain 31 d §:n 1 momenttia, jotta aikaisempi tahto olisi voitu toteuttaa. Mutta tämä ei sopinut valiokunnan oikeistolle enää. Tämä ei tietysti ihmetytä, sillä monen muunkin asian kohdalla me olemme voineet todeta, että hallituspuolueet puhuvat yhtä ja tekevät toista.

Tämän vuoden talousarvioon lisättiin vaikean työllisyystilanteen lievittämiseksi ns. Relanderin rahoja aikuisten ammatillisen perus- ja jatkokoulutuksen ostotoimintaan. Lääninhallitukset ovat ostaneet noin 40 000 nuorelle ja aikuiselle erilaisia koulutuspaikkoja. Toiminta on ollut varsin tuloksellista, ja samalla on voitu varmistaa, että määrärahat menevät koulutuspaikkojen luomiseen. Niillä on voitu ostaa omaehtoista ammatillista koulutusta ammatillisten aikuiskoulutuskeskusten lisäksi kesäyliopistoilta, kansanopistoilta, kansalais- ja työväenopistoilta, liikunnan koulutuskeskuksilta ja konservatorioilta. Tämä mahdollisuus on nyt loppumassa. Myös teollisuus- ja liikealojen erikoisoppilaitosten toiminta supistuu oleellisesti. Nuorten kieli-, tietotekniikka-, yrittäjyys- ja kansainvälistymiskoulutus poistuisivat käytännössä kokonaan. Emmekö me tarvitse juuri nyt tämän tyyppistä koulutusta?

Hallituspuolueet kertovat tässäkin säästävänsä. Kyllä nuorten tulevaisuuden kustannuksella säästäminen on aivan nurinkurista sekä täysin toista kuin se, mitä hallitus on puheissaan esittänyt. Juuri nyt olisi mitä laajimman ja monipuolisimman koulutustarjonnan aika, jotta mahdollisimman monelle nuorelle tulee järkevää tekemistä. Tämä oli aivan yksimielinen viesti eri asiantuntijoilta, joita kuuntelimme budjettilausuntoa laatiessamme. Tilanteet nuorten osalta ovat vain pahentuneet tämän syksyn aikana.

Nuoret tarvitsevat uusia monipuolisia koulutuspaikkoja, joiden hankinnassa lääninhallituksen kouluosastot ovat toimineet erinomaisesti. On syytä huomata, että lääninhallitukset ostavat pääasiassa tutkintotavoitteista ammatillista peruskoulutusta ja jatkolinjoja, kun taas työvoimahallinto ostaa pääasiassa 3—4 kuukauden mittaisia ammatillisen kulutuksen moduuleita. Työvoimapoliittista koulutusta lisäämällä ei näin ollen voida korvata omaehtoisen koulutuksen vähentämistä. Niitä tarvitaan molempia rinta rinnan, jotta kulutuksen laajuus ja riittävyys tulevat taatuksi.

Eli tämän asian hoitamiseksi on sivistysvaliokunnalla vielä mahdollisuutensa, sillä lakialoitteeni tästä asiasta on vielä käsittelemättä. Tietysti minä ymmärrän, että tuottaa vaikeuksia hallituspuolueille hoitaa tämä asia lakialoitteeni kautta, mutta toivoisin, että itse asia tulisi hoidetuksi

tavalla tai toisella. Vetoan valtiovarainvaliokunnan jäseniin, sillä heillä on ratkaisun avaimet käsissään.

Arvoisa puhemies! Joka tapauksessa sosialidemokraattien ja vasemmistoliiton tämän lain kohdalla mietintöön jättämä vastalause vastaa myös omia ajatuksiani tämän lain epäkohdista, joten kannatan mielelläni siinä olevia muutosesityksiä.

Ed. A s t a l a : Arvoisa puhemies! Ed. A. Ojalan puheenvuoro oli hyvin seikkaperäinen ja arvokas. Pyysin aiemmin vastauspuheenvuoron ed. Tiurin puheenvuoroon ja muutinkin sen varsinaiseksi puheenvuoroksi. Ed. Tiuri on tullut nyt paikalle, joten ajoitus on ihan oikea. Totean hänelle samoin kuin ministeri Uosukaiselle, joka nyt vuorostaan taas ei ole paikalla, että minä todella rakastan kulttuuria ja koulutusta niin paljon, että puolustan niitä aina, kun niille tehdään pahaa. Toivoisin, että kokoomuslaisetkin puolustaisivat koulutusta ja kulttuuria edes puheissa. Ministeri on suomeksi 'palvelija'. Minun mielestäni ministeri Uosukaisenkin siis palvelijan ominaisuudessa kuuluisi puolustaa koulutusta, kulttuuria, korkeakoulutusta jne. edes sanoissa.

Kun hän täällä valitteli, että minä olen puhunut niin paljon, niin ehkä se johtuu siitä, että esimerkiksi korkeakoululain yhteydessä, joka on erittäin merkittävä korkeakoulutusta koskettava laki, hän ei puhunut kertaakaan. Ehkä minun sitten piti puhua niin moneen kertaan, jotta korkeakoulujen ääni olisi tässä salissa kuulunut. Voin sanoa arvoisille kokoomuslaisille edustajille, että korkeakoulujen edustajat ovat olleet hyvin tyytyväisiä siitä, että tästä asiasta on täällä puhuttu ja on kerrottu siitä, miten he kokevat nämä korkeakoulujen leikkaukset.

Nyt käsittelyssä oleva leikkauslaki ei todellakaan tee koulutukselle eikä kulttuurille mitään hyvää, enkä siis minä ole voinut mitenkään kiitosta siitä antaa. En tietenkään. Eikä sitä ole muuten antanut yksikään asiantuntijakaan sivistysvaliokunnassa.

Ed. Tiuri piti mm. Nokian koulutoimenjohtajan lausuntoa nalkutuksena. Hän nimenomaan käytti sanaa nalkutus. Minusta tämä oli hyvin arvokas lähiasiantuntijan lausunto. Se oli todella elävästä elämästä. (Ed. Tiuri: Nalkutusta silti!) — Kerrotaanpa hänelle. Lähetetään hänelle viesti siitä, että Nokian koulutoimenjohtajan viesti eduskunnan sivistysvaliokunnalle ja eduskunnalle siitä, mitä koulumaailman arjessa tapahtuu ja mitä tulee tapahtumaan, on mennyt perille, niin että hän voi ottaa kantaa sanaan nalkutus.

Ed. Tiuri pani jotenkin minut vastuuseen OAJ:n tekemisistä. Minä en todellakaan ole missään tapauksessa enkä suhteessa vastuussa OAJ:n tekemisistä. Minä en ole edes OAJ:n jäsen. Mutta jos oikein muistelen, niin OAJ:n jäsenistä jonkinlaisen tutkimuksen mukaan noin 70 prosenttia (Ed. Savolainen: 85!) on kokoomuslaisia, joten teillä on, arvoisat edustajat, sielläpäin ilmeisesti erittäin paljon vaikutusvaltaa ja mahdollisuuksia vaikuttaa. — Ed. Savolainen totesi, että prosentti olisikin 85. Voi olla. — Ministeri Pekkarinen toteaa, että on siellä joku keskustalainenkin sentään ja voi olla, että ehkä prosentti on 70:n ja 85:n välillä.

Ministeri Uosukainen piti minun puhettani hieman hedelmättömänä. Minä puolestani en ole voinut pitää hänen puheitaan edes hedelmättöminä, kun hän ei ole niitä pitänyt täällä salissa oleellisten ja merkittävien lakien yhteydessä, valitettavasti. Minä ainakin olen odottanut niitä puheenvuoroja ja olisin hyvin mielenkiinnolla kuunnellut niitä ja osallistunut keskusteluun. (Ed. Dromberg: Eikö hän ole käynyt valiokunnassa?) — Ei ole käynyt valiokunnassa. Valiokunnassa en välttämättä häntä olisi tarvinnut, koska siellä meillä oli arkielämän asiantuntijoita, jotka kertoivat, miten koulutuksen käy. Mutta täällä olisin mielelläni keskustellut hänen kanssaan. Kun sattumalta tunnen hänet hyvin pitkältä ajalta, niin tiedän, että toki hänelle ovat aina ennen olleet koulutusasiat hyvin rakkaita. — Olisinkin toivonut, että me olisimme voineet aloittaa täällä tänäänkin asiallisen keskustelun siitä, miten koulutoimi tulee mahdollisesti kehittymään tämän leikkauslain jälkeen ja miten käy koulutuksellisen tasa-arvon.

Olen tänään antanut aivan vilpittömästi tunnustusta myöskin ministeri Pekkariselle ja ministeri Huuhtaselle, jotka ovat täällä asiallisesti keskustelleet omista alueistaan. Toki he ovat olleet eri mieltä, mutta he ovat ryhtyneet ja uskaltautuneet tähän mielipiteiden vaihtoon ja tahtoneet keskustella asiasta asiallisesti. Sitä minäkin vain olisin toivonut ministeri Uosukaiselta, joka on valiokuntani asioitten päälle asetettu. Hän kävi täällä, oli vähän aikaa. Kiitoksia siitä. Käytti yhden vastauspuheenvuoron, mutta ei siinä päästy vielä lainkaan tämän asian ytimeen. Kun hän totesi, että on toimittu hyvin kaiken aikaa kouluissa, niin kyllä se minun mielestäni oli aika lailla huippuarvio tästä tilanteesta. Tietenkin opettajat ovat yrittäneet tehdä parhaansa. Mutta missähän maailmassa mahtaa ministeri elää, jos hän ei tiedä, minkälaista on arkipäivä koulumaailmassa

tällä hetkellä, minkälaista on opettajien työ ja sen seurauksena oppilaittenkin työ?

Ed. A l a - H a r j a : Arvoisa puhemies! Ed. A. Ojalalle ja ed. Astalalle muutama kommentti. Sivistysvaliokuntaan ei todellakaan kertaakaan kutsuttu ministeri Uosukaista, joka valitettavasti oli matkoilla silloin, kun käsittelimme täällä korkeakoulujen säästölakeja.

Onko opposition edustajilta unohtunut, mikä on valtion taloudellinen tila? Me joudumme säästämään ja pyrimme säästämään tasapuolisesti joka hallintoalalta, myös opetusalalta.

Täällä valitetaan sitä, että lääninhallitukset eivät enää voi ostaa koulutusta vapaasti. Tilastojen mukaan Relanderin rahoja ovat käyttäneet lääninhallitukset ja ostaneet koulutusta. Näyttää siltä, että se on enemmänkin tukenut kouluja kuin oppilaita, koska juuri sellaisille aloille, joilla on runsaasti nytkin työttömiä, on luotu uusia koulutuspaikkoja, kuten sosiaali- ja terveydenhuollon ja tekniselle alalle.

Työvoimahallinnolla on mahdollisuus nyt ostaa niin paljon koulutusta kuin tarvitaan ja kaikilta rajoituksetta sen mukaan, mikä on yksilökohtaisesti kullekin työttömälle tarpeellista ja mikä johtaa mahdollisesti työhön ja työpaikan saantiin tai yrityksen perustamiseen. Tilastojen mukaanhan nämä työvoimahallinnon ostamat koulutukset ovat johtaneet parempiin tuloksiin keskimäärin kuin lääninhallituksen ostamat koulutukset. Tämän takia, kun nyt meillä on yhteensovitettu sekä opintotukea, työmarkkinatukea että muuta ja on tämä uusi opintotuki keskiasteen koulutukseen, työvoimahallinnolla on nyt mahdollisuus myös yksityisiltä ostaa koulutusta, niiltäkin, joilta lääninhallitus on tähän asti ostanut.

Ed. R y y n ä n e n : Arvoisa puhemies! Olen ed. Ala-Harjan kanssa eri mieltä ammatillisen aikuiskoulutuksen kohdasta ja olen todella hyvin pettynyt siitä, ettei hallitusryhmien neuvotteluissa ole voitu sopia siitä, että 31 d § avataan ja jatketaan sen 1 momentin väliaikaista voimassaoloa. Tämä pykälä todella merkitsisi valtion opetusviranomaisten eli lääninhallitusten mahdollisuutta ostaa Relanderin rahoilla ammatillista aikuiskoulutusta kaikilta julkisen valvonnan alaisilta oppilaitoksilta eli siis myös kansanopistoilta ja kansalaisopistoilta, kesäyliopistoilta jne. Eli olisi voitu jatkaa tämänvuotista käytäntöä, johon nämä oppilaitokset suunnitelmissaan ovat varautuneet. Hallituksen esityksen mukaan oppilaitosten kilpailuttaminen koulutuksen ostossa päättyy tämän vuoden lopussa, ja tältä momentilta on tehty vastaavat määrärahasiirrot näille valtionosuusmomenteille, joiden kautta mielestäni nykytilanteessa ei ole mitään takeita siitä, että tämä raha todella tulee edes koulutukseen ja siirtyy aloituspaikkojen syntymiseen.

Työministeriön hallinonalalle siirretyllä 200 miljoonan markan määrärahalla on varmasti käyttöä. Se tulee kipeään tarpeeseen. Tärkeää tietysti olisi, että nyt koulutusta ostettaessa näitä ostoja suunnattaisiin muihinkin oppilaitoksiin ja muille opiskelijaryhmille, kuin mitä tänä vuonna on tapahtunut. Tätähän sivistysvaliokunta aivan oikein edellyttää.

Toivottavasti käytäntö tässä asiassa muuttuu koulutusta ostettaessa, niin että perusteena on todella koulutuksen laatu ja työllistämistä tukeva vaikutus. Mutta pidän ehdottomasti huonona ja vääränä opiskelijan kannalta sitä, että nyt poistetaan tämä paras mahdollisuus eikä tämänvuotinen käytäntö voi jatkua, jossa opetushallinto voi tätä koulutusta ostaa hyvin erilaisilta oppilaitoksilta, mikä takaa myös parhaan hinta- ja laatusuhteen.

Ed. T i u r i : Herra puhemies! Mikäli oikein ymmärrän, viime aikoina on puhuttu päiväjärjestyksen kolmannesta asiasta. Minä voisin siinä yhteydessä, kun se tulee ajankohtaiseksi, puhua siitä.

Kun ed. Astala vetoaa Nokian koulutoimenjohtajan esityksiin, varmaan tämän koulutoimenjohtajan kannalta ei ole kysymys nalkutuksesta, mutta kun näitä asioita jatkuvasti moneen kertaan kuitenkin opposition puheissa esitetään, alkaa vaikuttaa siltä, että varsinaiseen asiaan eli siihen, mitä pitäisi tehdä, ei päästä ollenkaan, vaan puhutaan jatkuvasti siitä, mitä epäkohtia on, kun on pakko säästää. Minä toivoisin todella hartaasti, että vähitellen opposition puolellakin ruvettaisiin miettimään, mitä hyviä ideoita olisi, että vähän vähemmällä rahalla saataisiin mahdollisimman hyvää koulutusta aikaan, koska siihen meidän on pakko tyytyä. Ei voi velkaa jatkuvasti kasvattaa, niin että se menee yli kaikkien rajojen.

Ed. T u r u n e n : Arvoisa puhemies! Ed. O. Ojalan ja ed. Astalan puheenvuorojen perusteella jäin ihmettelemään erästä seikkaa, kun olen ehkä pidempään ollut opettajan toimessa kuin kukaan tässä talossa enkä ole opettanut 80-luvun valevaurauden aikana. Toteaisin vain, että koulutuk-

sessa tänä päivänä aivan kuten minun aikanani kaikilla asteilla, millä olen opettanut, ovat henkiset resurssit olleet tärkeimmät. Tuntuu siltä, että 80-luvun hulluina vuosina mitä enemmän valevaurastuttiin, sen vähemmän henkisiä resursseja kouluun jäi. Minä toivon, että laatupuoleen ja henkiseen pääomaan kiinnitetään huomattavasti enemmän huomiota kuin pelkkään rahaan.

Ed. Kasurinen: Arvoisa puhemies! Ed. Ala-Harja todisti edellä, että ministeri Uosukainen oli matkoilla silloin, kun korkeakoulujen rahoitusta koskevan lain 3 §:n väliaikaisen muutoksen käsittely oli eduskunnassa. Tältä osin tahdon oikaista ed. Ala-Harjaa. Ministeri Uosukainen eduskunnan kyselytunnilla vastasi minulle olleensa kyllä talossa, mutta hän ei välittänyt tulla keskusteluun. Eli tältä osin tämä käsitykseni mukaan on oikea tieto.

Kun koulukeskustelusta ja arvokeskustelusta puhutaan ja nimenomaan ed. Turunen viimeksi viittasi henkiseen voimavaraan, kehotan kansanedustajia uhraamaan hetken aikaansa lukeakseen Jukka Kajavan tämänpäiväisen kolumnin Helsingin Sanomista. Minusta siinä kuvataan erään oppilaan arkipäivää aika hyvin. Kun käytännössä tiedän, mikä kouluissa tilanne tällä hetkellä on, tämä ei ole vain yhden oppilaan puolesta kirjoitettu kuvaus, vaan tällaisia oppilaita löytyy tuhansia tällä hetkellä Suomen kouluista.

Kyllä näissä asioissa pitää olla jokin tärkeysjärjestys. Käsitykseni mukaan edelleen kuitenkin koulutuksen sektori on sellainen, jonka avulla me suomalaiset jatkossakin pärjäämme tai emme pärjää. Säästöpäätökset pitäisi tehdä sillä tavoin harkiten, että ne eivät haavoita tai heikennä näiden heikoimpien ja pienimpien elämänolosuhteita.

Toinen varapuhemies: Täysistunto keskeytetään ja sitä jatketaan kello 16.30.

Täysistunto keskeytetään kello 14.35.

Täysistuntoa jatketaan

kello 17.09

Puhetta johtaa puhemies Suominen.

---

1) Ehdotus laiksi eräistä poikkeuksista kuntien valtionosuuslain 8 §:n säännöksiin vuonna 1994

Keskustelu jatkuu:

Ed. A. Ojala: Arvoisa puhemies! Ensin haluan kiittää ed. Ryynästä hänen viime istunnossa käyttämästään erinomaisesta puheenvuorosta, jossa hän selvensi ammatillisen aikuiskoulutuksen ostokoulutusta. Olen ennenkin huomannut, että ed. Ryynäsellä on sydän paikallaan ja järki päässä.

Sitä vastoin ed. Ala-Harjaa kyllä kehottaisin tutkimaan lääninneuvos Kankaan asiantuntijalausuntoa, joka valiokunnassa on ollut jaettavana ja josta ihan selkeästi ilmenee, että ostokoulutuksena aikuisten ammatillisen perus- tai jatkokoulutuksen vuotuinen paikka maksaa tänä vuonna Hämeen läänissä noin 30 000 markkaa ja vakinaisena koulutuksena se on 42 000 markkaa. Toisin sanoen järjestämällä koulutus ostokoulutuksena säästetään huomattava määrä myös valtion varoja, ja säästäähän meidän pitäisi.

Samalla tavalla omaehtoinen ostokoulutus on edullista myös työvoimapoliittiseen koulutukseen verrattuna, koska opetus, opinto- tai työttömyystukikulut mukaan lukien, omaehtoisena koulutuksena maksaa 351 markkaa per opiskelijapäivä, mistä opiskelija tai hänen työnantajansa maksaa lisäksi 76 markkaa, ja työvoimapoliittinen aikuiskoulutus maksaa 717 markkaa opiskelijapäivältä.

Sitten ed. Turuselle: Olen ihan samaa mieltä hänen kanssaan siitä, että henkiset resurssit ovat opetuksen tärkeä voimavara. Minäkin, kun tulen olleeksi opettajana jo kohta 27 vuotta, ehkä tiedän jonkin verran koulumaailmasta. Ehkä meidän eromme on, ed. Turunen, siinä, että minä olen ollut eduskunnassa vasta vajaat kolme vuotta ja näin ollen työelämään on enemmän sormituntumaa ja se arkipäivä on hyvin muistissa, ehkä enemmän kuin ed. Turusella.

Ed. Astala: Arvoisa puhemies! Ajan niukkuus huomioon ottaen katson, että koulutus on saanut varsin kohtuullisen osuuden tässä keskustelussa. Omalta osaltani lopetan kommentoinnin tähän. Tässä puheenvuorossa haluan vielä kuitenkin korostaa kahta seikkaa.

Ensiksi totean, että edustajat Arja Ojala ja Mirja Ryynänen ottivat esille puheenvuoroissaan erittäin tärkeän asian, kun he puhuivat Relanderin rahoilla suoritettavasta koulutuksesta mm. kansanopistoissa sekä kansalais- ja työväenopis-

toissa. Tällä asiallahan on pitkä tarina ja pitkä käsikirjoitus, mutta se alkoi siitä, että sivistysvaliokunta yksimielisesti päätti, että kansanopistot sekä kansalais- ja työväenopistot saavat myös järjestää koulutusta Relanderin rahoilla. Monenlaisia kommervenkkejä oli välissä. Toivon mukaan valtiovarainvaliokunta nyt antoi kansan-, kansalais- ja työväenopistoille sen joululahjan, jota ne ovat odottaneet kovasti viime aikoina, jotta ne edelleenkin voisivat sitä koulutusta järjestää. Ne ovat hyvin innokkaasti ja vilkkaasti olleet asialla, suunnitelleet uusia kursseja, oppilasmäärät ovat erittäin suuria. Todella toivon, että tällainen joululahja voisi täältä tänään tulla. Mikäli näin ei tapahdu, suosittelen kaikille niille hallituspuolueiden jäsenille, jotka eivät ole yrittäneetkään edesauttaa sitä, että opistot voisivat edelleenkin koulutusta jatkaa, käyntiä lähialueen kansanopistossa tai kansalais- ja työväenopistossa. Toivottavasti kerrotte siellä, minkä tähden he eivät voi järjestää entiseen tapaan koulutusta. Suosittelen käyntiä.

Edelleen hallituksen esitykseen n:o 224, joka on myös nyt käsittelyssä, totean vielä, että siinä esitetään valtionosuuksien maksatusten siirtämistä. Sitä eivät oppositioryhmät voi hyväksyä. Tulemme esittämään 49 §:ään muutoksia.

Ed. S e p p ä n e n : Herra puhemies! Mielestäni tämä asia kaipaa vielä lisäselvityksiä. Ehdotan, että asia pantaisiin pöydälle ensi tiistaina pidettävään eduskunnan täysistuntoon.

Ed. V ä h ä n ä k k i : Herra puhemies! Kannatan ed. Seppäsen tekemää ehdotusta.

P u h e m i e s : Kun on tehty ehdotus asian pöydällepanosta ja ehdotusta on kannatettu, asia on jäävä pöydälle. Kehotan seuraavia puhujia ilmaisemaan käsityksensä pöydällepanon ajasta.

Ed. T i u r i : Herra puhemies! Ehdotan, että asia pannaan pöydälle seuraavaan istuntoon.

Ed. J a n s s o n : Herra puhemies! Kannatan ed. Tiurin ehdotusta.

Keskustelu pöydällepanosta julistetaan päättyneeksi.

P u h e m i e s : Keskustelussa on ed. Seppänen ed. Vähänäkin kannattamana ehdottanut, että asia pantaisiin pöydälle ensi tiistain täysistuntoon. Ed. Tiuri on ed. Janssonin kannattamana ehdottanut, että asia pantaisiin pöydälle seuraavaan täysistuntoon.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Ed. Tiurin ehdotus "jaa", ed. Seppäsen ehdotus "ei".

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 46 jaa- ja 10 ei-ääntä, 1 tyhjä; poissa 141. (Ään. 20)

Eduskunta on hyväksynyt ed. Tiurin ehdotuksen.

Asia pannaan pöydälle seuraavaan täysistuntoon.

2) Ehdotus laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 168
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 50

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 50.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

3) Ehdotukset laeiksi opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain sekä eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 224
Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 26

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on sivistysvaliokunnan mietintö n:o 26.

Keskustelu:

Ed. T i u r i : Herra puhemies! Ed. Astala ja jotkut muutkin ovat vedonneet siihen, että lääninhallitusten osto-oikeutta pitäisi laajentaa koulutuspalveluissa. Kun kuitenkin viime vuonna ns. Relanderin rahat saatiin aika äkkiä, niin silloin ei ollut muuta keinoa kuin antaa mm.

lääninhallituksille oikeus näitten palveluiden tilaamiseen tämän vuoden aikana. Nyt kun on ollut aikaa vähän järjestellä asioita, niin ne on pantu parempaan järjestykseen niin, että peruskoulutustyyppinen koulutus on siirretty maksettavaksi normaalien oppilaitosten valtionavustusosuudessa ja työministeriön tarvitsema koulutus on siirretty työministeriön tilattavaksi. Noin 200 miljoonaa markkaa on siirretty sinne. Toisin sanoen nämä oppilaitokset, joita täällä on mainittu, voivat edelleen tarjota koulutuspalveluita työministeriölle ja sillä tavalla näitä kursseja esittää.

Minusta toisaalta ei voi laskea, kun on vain tilapäistä rahaa, että sen perusteella laadittaisiin kovin pitkälle meneviä kursseja ja suunnitelmia tulevaisuudesta. Siinä mielessä ei voi olla ihan samaa mieltä näitten oppilaitosten kanssa, jos ne uskoivat, että tätä toimintaa ihan tällä tavalla jatketaan.

Joka tapauksessa rahat on nyt jaettu toisella tavalla ja koulutusta voidaan antaa yhtä usealle tai vähän useammallekin kuin aikaisemmin tällä uudellakin tavalla.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

4) Ehdotus laiksi eräistä opetus- ja kulttuuritoimen vuoden 1994 rahoitusta koskevista järjestelyistä

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 151
Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 27

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on sivistysvaliokunnan mietintö n:o 27.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

5) Ehdotus laiksi maataloustuotteiden markkinajärjestelmästä

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 272
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 28

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 28.

Keskustelu:

Ed. P u l l i a i n e n : Arvoisa puhemies! Kun tuli tieto siitä, että markkinointirahastojärjestelmää ollaan esittämässä eduskunnalle, heräsi toivo siitä, että saataisiin tiettyä markkinaehtoisuutta maatalouden tuotantojärjestelmään. Kun markkinarahastolaille kävi niin kuin kävi eli se äänestettiin lepäämään yli seuraavien vaalien ja kuitenkin esitettiin, että jäljelle jäävät kaksi lakia muutettuina otettaisiin käytäntöön sovellettaviksi ensi vuoden alusta lukien, niin hämmennys yllätti mielen siitä, kuinka tämä järjestelmä voisi toimia. Aivan erikoisesti, arvoisa puhemies, ongelma on omassa ajattelussani siinä, mikä on oleva se markkinasignaali, markkinajärjestelmä, joka näitten kahden lain avulla olisi toimimassa.

Tässähän esitetään nyt sitä, että toisaalta valtio aivan oikein päättäisi eduskunnan päätöksellä, mikä on valtion osuus. Maataloustuottajien osuus määräytyisi sillä tavalla, että markkinointikustannuksista vähennettäisiin valtion osuus sekä tullitariffin erinäisiin ryhmiin kuuluvista tuotteista kannettavat tuontimaksut, tullit ja elintarviketuotteiden valmisteverojen tuottoja vastaava määrä. Sen jälkeen kerrotaan, että näinä maksuina olisivat mm. lannoitevero, maidon vientikustannusmaksu, sianlihan vientikustannusmaksu, suurilta kana- ja sikatalousyrityksiltä kannettavat lisätyt markkinoimismaksut, rehujen valkuais- ja rasvavero, maidon kiintiömaksu, peltoalaperusteinen vientikustannusmaksu sekä viljojen vientikustannusmaksu.

Tässä tullaankin siihen olennaiseen näkökohtaan, että kun tämä paketti ei ole kokonaisuudessaan tällä hetkellä pöydällä ja kun korjatun paketin perusteella ei voida nähdä sitä, mikä on markkinaehtoisuuden toteuttava marssijärjestys, niin tällöin tulee käytännön sovellutukseen nähden monta eri vaihtoehtoa.

Yksi on tietysti se, että tämä systeemi vain ryhtyy toimimaan. Se vain sattuu kohdalleen ja siinä kaikki.

Toinen vaihtoehto on se, että marssijärjestys käytännössä muodostuu sellaiseksi, että näin ei käy. Tässä suhteessa sosialidemokraattien vastalause on mielestäni tämän vaihtoehdon kannalta aivan oikein kuvattu. Asia on juuri näin. Tässä ongelma on juuri siinä, että kun on olemassa aivan selvä, jatkumolle sijoittuva käytännön sovellutusten vaihtoehtokokoelma, niin se tekee tämän asian arvioinnin erittäin hankalaksi. Tässä on todellinen hahmottamisongelma.

Tällöin joudutaankin varsin omalaatuiseen vertailumekanismiin, mihin sitten kantaansa vertaa. Silloin ainoaksi järkeväksi vertailukohteeksi muodostuu voimassa oleva maataloustulolaki, joka tässä esitetään nyt kumottavaksi. Siihen nähden omassa ajattelussani mikä tahansa vaihtoehto on parempi tässä torsossa muodossakin kuin nykyisen maataloustulolain soveltaminen siihen saakka, kun se ylipäätään on voimassa, kysymyshän on määräaikaisesta laista, sillä se laki on kyllä mielestäni mennyt tiensä päätökseen. Ei ole mitään järkeä sellaisessa järjestelmässä, että jatkuvasti jälkikäteen, kun sadot ja kaikki muut ovat jo tiedossa, tuodaan vientikustannusmaksuja tänne eduskuntaan ja rokotetaan milloin valtion kukkaroa, milloin viljelijän kukkaroa jnp.

Toisin sanoen yritän tällä kaikella sanoa sitä, että järjestelmänhän täytyy olla sellainen, että sillä hetkellä kun viljelijä tekee tuotantopäätöksen, siis ennen jyvien maahan piilottamista keväällä taikka sitä että ryhtyy lehmien avulla maitoa tai lihaa tuottamaan jnp., hän mahdollisimman hyvin selvillä siitä, millä ehdoilla tämä järjestelmä toimii. Tässä katsannossa nykyinen systeemi on, arvoisa maa- ja metsätalousministeri, olette varmaan samaa mieltä, toimimaton. Se on tuskallinen valtion ja veronmaksajain kannalta. Se on tuskallinen viljelijän, tuottajan, kannalta, elikkä sen aika on päättynyt.

Tässä katsannossa, kun suorittaa tämän laatuisen vertailun, olen tullut henkilökohtaisesti siihen tulokseen, että tällaisenaankin tämä ratkaisu on parempi. Se on askel oikeaan suuntaan, mutta ero ei kovin suuri ole kuitenkaan sen takia, että tästä järjestelmästä valitettavasti puuttuu markkinointirahasto, joka sitoisi systeemin yhdeksi toimivaksi kokonaisuudeksi, joka väkisellä säätelisi marssijärjestyksen, elikkä tuottaja tietäisi, mikä hänen edessään on, jos hän ei asioita oikealla tavalla osaa mitoittaa ja hoitaa.

Toisin sanoen nyt ehdotettuun pakettiin sisältyy suuren loukon mahdollisuus. Yllättäen minun ajattelussani se suuri loukko koostuu sellaisesta tilanteesta, käyttääkseni nyt oikein härskiä ilmaisua, että viljelijäväestö onnistuisi nyt "rokottamaan" tällä systeemillä mahdollisimman rajusti, mikä johtaisi siihen, että yhteiskunnan vastareaktio olisi erittäin raju. Se silloin merkitsee sitä, että uusi järjestelmä tavallaan riistää itseltään tulevaisuutta pois, ennen kuin markkinointirahasto on käytössä. Toivottavasti onnistuin ilmaisemaan itseni mahdollisimman selvästi. Minusta se on kaikkein pahin vaihtoehto tässä. Eli tämä johtaa hyvin voimakkaisiin vastareaktioihin ja aggressioihin, ja silloin markkinointirahastosta ei koskaan olisi tulevakaan yhtään mitään tai markkinaehtoinen järjestelmä ei voisi toteutua.

Arvoisa puhemies! Tässä suhteessa elämme hyvin mielenkiintoista aikaa, jos tämä nyt hyväksytään.

Ed. I i v a r i : Arvoisa puhemies! Kun hallituksen ja sosialidemokraattien neuvottelut markkinointirahastosta ja tuontimaksulaista kariutuivat ja jouduimme esittämään markkinointirahastoa hylättäväksi ja se sitten äänestettiin lepäämään yli vaalien, kritiikkimme kohdistui ennen kaikkea siihen, että budjetin ulkopuoliseen rahastoon kerätään elintarvikkeiden tuonnista kertyviä tuontimaksuja, tulleja ja valmisteveroja maatalouden ylituotannon viennin rahoittamiseksi. Koska etenkin viljan ylituotannon vientipaineet ovat suuria, on pelättävissä, että edellä mainittujen maksujen ja verojen taso määritellään niin korkeaksi, että ruoan hinta nousee. Tämä on sellainen epäily, jota hallituksen neuvottelijat ja asiantuntijat eivät kyenneet missään vaiheessa torjumaan.

Kun markkinointirahasto nyt lepää, hallitus on muuttanut markkinajärjestelmää koskevaa lakia niin, että sen kautta ohjattaisiin tuontimaksuista, tulleista ja valmisteveroista tuleva tuotto maataloustuotteiden ylituotannon markkinointiin. Tämä järjestelmä on rakennettu niin, että maksut vähentäisivät nimenomaan maatalouden omaa markkinointivastuuta, ei veronmaksajien taakkaa. Tämä on omiaan tukemaan kansantaloudelle ja kuluttajille kalliin ylituotantopolitiikan jatkamista.

Sinänsä, jos ajatellaan tällaista toimivaa järjestelmää, josta ed. Pulliainenkin puhui, saattaisi olla mahdollista, että sellaisten tuotteiden, jotka ovat tavoitehintaluettelossa, tai erikoiskasvien tuontimaksut ohjattaisiin maatalouden markkinointivastuun kattamiseen. Mutta perusteltua sen sijaan ei ole, että hallituksen esityksessä tämän markkinajärjestelmälain 8 §:n 3 momentissa lähdetään siitä, että siellä on myös puutarhatuotteita, hedelmiä, kaikkea sellaista, joka ei kuulu tähän, ja sellaisia tuotteita, jotka eivät itse saa vientitukea.

Koska tässä on ollut aikapula, tulemme esittämään todellakin lakiesityksen toisessa käsittelyssä, että maatalouden markkinoinnin rahoitus hoidetaan sillä tavalla, että markkinointikustannuksista vastaavat valtio budjettipäätöksillä ja

maatalous, ja se, miten maatalouden vastuu määritellään, jäisi kauemmaksi.

Markkinointirahastosta käytäviin neuvotteluihin lähdimme vakavalla mielellä tavoitteena saada neuvotteluratkaisu aikaan monista eri syistä, joita on ehkä turha lähteä tässä arvelemaan ja arvioimaan. Tämä ei kuitenkaan onnistunut, mutta toisaalta voidaan sanoa, vaikka tietenkin, niin kuin ed. Pulliainen totesi, järjestelmä ei ole nyt täydellinen, että tämän järjestelmän, joka nyt tulee ilmeisesti voimaan, hyvä puoli on se, että edelleen nyt, kun tuontimaksujärjestelmää muutetaan, tulot ja menot ovat nähtävissä budjettikirjassa. Se saattaa olla erittäin hyvä ja tarpeellinen ja terveellinen asia nyt, kun mietitään, miten uusi rajasuoja toimii, miten lisensioinnista luopuminen ja tuontimaksuihin siirtyminen vaikuttaa rajasuojaan ja toisaalta suomalaisten maataloustuotteiden tavoitehintoihin ja ruuan hintaan.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

Uusia hallituksen esityksiä

P u h e m i e s : Ilmoitetaan, että tasavallan presidentin kirjelmän ohella kuluvan joulukuun 3 päivältä ovat eduskunnalle saapuneet hallituksen esitykset n:ot 292—294, jotka nyt on edustajille jaettu.

---

6) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 68 (HE 178)

pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti tämän päivän neljänteen täysistuntoon.

P u h e m i e s : Eduskunnan seuraava täysistunto on tänään kello 17.45.

Täysistunto lopetetaan kello 17.35.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen